

Фото О. Литвиненка

ХТО МИ Й ЧОМУ ТАК ВИЙШЛО?

*Податися б окраденим на Січ,
та Січ давно припала нафталіном.
Мов човен в море, запливає в ніч
спустошена, як вулик, Україна.*

Володимир Базилевський

Медицині відомі два ступені шоку. При першому, порівняно легкому, людина, прийшовши до тями, запитує: «Де я?» При важкій формі шоку вона втрачає не тільки уявлення про час і простір, а й про власну особистість і, повертаючись до притомності, ставить запитання: «Хто я?»

Становище, в якому перебуває українське суспільство, відповідає саме другому ступеневі. Серед людей дедалі частіше лунає запитання: «Хто ми? Хто ми насправді?»

Ми — це народ, зведений історією на території, що простягнулася від Карпатських гір до Слобожанського «фронтиру», від дрімучого Полісся до Чорного моря, народ, який природа наділила незліченими скарбами. Воістину могли б бути найбагатшими і найщасливішими на планеті. Бо, здавалось, не обділені ні розумом, ні талантами — індивідуально або ж перебуваючи в іншій соціально-економічній системі (американській, канадській тощо), українці й справді успішні (втім, у політичному житті будь-якої країни українська діаспора, на жаль, не є лідером), але разом, на власній землі... Чому?

Дивовижний парадокс: «...Складаючись з надзвичайно продуктивних, розумних і самодостатніх індивідів, слов'янська психокультура не спроможна інтегрувати їх у раціональний соціум. Іншими словами, вона продукує з розумних людей суспільство дурнів, і слово «дурень» не слід сприймати як психоінтелектуальну чи етичну характеристику. Це лише риса, що виявляє глибинний ентропійний дисбаланс суспільства» (Олена Донченко, Юрій Романенко).

«А над Гуляй-Подем світяться вишні... Нестор Іванович, Нестор Іванович: чому так вийшло?» — запитує Нестора Махна у своїй пісні композитор і співак Анатолій Сердюк. І мимоволі хочеться перефразувати ці рядки з вірша Л. Верьовки на сучасний лад: «А над Хоружівкою світяться вишні... Вікторе Андрійовичу, чому так вийшло?» Але запитання це скоріш риторичне...

Україна зараз перебуває в надзвичайно критичній ситуації, коли не лише доля суверенної держави, а й середовище її існування (насамперед ідеться про біосферу, яка щодня відчуває наслідки Чорнобильської катастрофи та ентропійної діяльності постгемо советікуса) опинилися під загрозою. Довго тривати цей стан невизначеності не може. Державу лихоманить. Перед Україною невеликий вибір: або стати якісно новою соціально-політичною системою, або ж піти в небуття. Образно кажучи, мойра Атропос уже приготувала ножиці, щоб перерізати нитку української незалежності, нитку життя української нації: кількість населення в Україні неухильно зменшується, мільйони громадян і далі шукають кращої долі в інших світах. Лихоманить Верховну Раду, куди масово подалася чернь, маргінали.

Зміцніла (не без допомоги, звісна річ, усіляких заморських і вітчизняних «радників», численних «любих друзів», добре вишколених представників «п'ятої колонії») соціально-економічна система (своєрідна Ретросистема) неухильно рухається шляхом соціальної, економічної й моральної деградації.

Після 2004 року частина громадян України все ще живе революційними мріями, інша частина населення прагне реваншу. Перед нещасною країною маячать нові соціально-політичні кризи, небезпека дедалі глибшого занурення в євразійський простір, несуміс-

ний із офіційними проєвропейськими деклараціями високих українських посадовців. Тож не випадково Святослав Вакарчук тужливо заспівав: «Часи веселі настали, нас лишилось так мало, ну їх, брате, такі часи!» Не дає спокою класичне: хто і чому винен? Чому Болгарія і Румунія спромоглися через 17 років після розвалу «соціалістичного табору» визначитися з європейським курсом і таки встигли ускочити в останній вагон європейського потягу, а ми й далі перебуваємо в стані невизначеності: вступати до НАТО чи не вступати, рухатися до ЄС чи до ЄП, бути президентською державою чи парламентською, «двоязычною» чи українськомовною, «чому нами керує зграя ідіотів, ні до чого не придатних, які не спроможні навіть організувати звичайну випивку у дешевому шинку? як же ці ідіоти спромоглися сісти нам на шию?» (Л. Пітер і Р. Халл «Принцип Пітера»)...

Час аналітично й неупереджено замислитися над об'єктивними й суб'єктивними причинами небувалої кризи в країні, відтак спробувати відповісти на фундаментальне: чому так сталося?

Уже на початку 2005 року можна було зробити прикрий політологічний висновок. А саме: «Систему політичної влади в центрі й на місцях радикально змінити не вдалося; як не було у нас, так і не виявилось в надбудові правової держави та всеукраїнської політичної нації, а в соціальному фундаменті зрілого громадянського суспільства та аутентичної системи місцевого регіонального самоврядування. У кінцевому підсумку, країна залишилася системно кризуючою та полісемічно розколотою в етноісторичному, соціально-економічному, політико-культурному та геополітичному вимірах» (Іван Варзар).

Закінчення на с. 2

«ПРОСВІТА» ЗАПРОШУЄ

17 і 18 березня о 21-й годині на каналі ТРК «Київ» транслюватиметься багатосерійний художній фільм про геніального українського композитора Максима Березовського «Тамниця маестро», виготовлений на замовлення ВУТ «Просвіта». Чекаємо відгуків!

Сільські літописці

Стор. 4—5

Шевченкові дні

Стор. 8—10

Поезія Наталки Дзюбенко

Стор. 12

Добровільні пожертви

«На Кобзареву Церкву»:

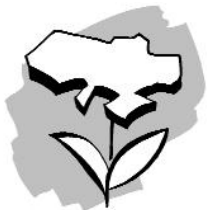
МБФ «Українська Родина»

Р/р № 26045200145101

в Подільській філії АКБ «Київ»,

МФО 320401 ЗКПО 21709106

РІДНИЙ КРАЙ

Село Гусачівка на Обухівщині простягається на 4 кілометри із заходу на схід по бережжям річки Красної і на один-півтора кілометра з півночі на південь, — серед лісків, перелісків, дібров, гаїв, пагорбів і крутосхилів, ярів і балок, — в оточенні мальовничих ландшафтів лісостепової придніпрянської України.

До 1954 року, коли село було окремою адміністративно-територіальною одиницею, площа його земель перевищувала півтори тисячі десятин.

Нині тут у 427 дворах проживає 760 мешканців. Село підпорядковане Григорівській сільській раді, в ньому знаходиться бригада Григорівського сільгоспідприємства "Світанок", неповна середня школа, фельдшерсько-акушерський пункт, клуб. Через село проходить автотраса Київ—Дніпропетровськ.

Села Григорівка і Гусачівка — давні села. На їхній території знайдено римські монети II ст. н. е., розкопано три кургани Київської Русі. Так, назва села Григорівка зустрічається в історичних документах 1450 року, коли литовський князь Свидригайло передав це поселення зем'янинові Семіну. На початку XVI століття нею володіли міщанин Григорович, від імені якого пішла назва села.

Тоді дістала назву й Гусачівка, — від якогось Гусака, — про що залишилися тільки легенди.

"...Діялося те, може, триста п'ятдесят, а може, чотириста років тому, коли на місці теперішньої Гусачівки були лише мисливські курені, а вся пойма річки Красною була заболоченою і малопрохідною. Недалеко від Черкас проживав уже немолодий, але міцний здоров'ям нащадок славного запорозького козака, сотник на прізвище Гусак. Він мав зв'язки з власниками дрібних хуторців, що тулилися вздовж Красною. На перехресті тодішніх шляхів, що проходили повз нинішню Гусачівку, сотник збудував добротну корчму й інші господарські будівлі. А згодом привіз свою позашлюбну, вже дорослу дочку-красуню з її матір'ю, колишньою коханкою сотника, і передав їм у власність усе господарство разом із корчмою.

Господиною корчми, яка виявилася, як і її батько, сміливою, завзятою і діловою, називали по імені батька Гусачівною. Приїжджі і перехожі зупинялися в корчмі, щоб перекусити і відпочити: "Як будемо їхати?" — "Побіля Гусачівни". "Куди звернемо?" — "В корчму до Гусачівни..."

Минав час, біля господарства поселялися інші господарі, які ставили свої заїжджі двори, а вислів "заїдемо до Гусачівни" залишився навіть після смерті козацької. Згодом із часів легкої руки "Гусачівна" стала Гусачівкою та так і залишилися аж до наших днів..."

Таку легенду розповідав гусачівським хлопцям дід Остап Ляш — найстаріший мешканець села, а йому оповідав його прадід. Хтозна, скільки правди в цій легенді, бо крім усної оповіді, що передавалася з покоління в покоління, жодних писемних свідчень немає, як немає їх і до версії, що нібито назва села походить від слова "гусак", яких водилося безліч на заболочених берегах Красною.

ЕПОХА ПОТЯСІНЬ

Роки після Першої імперіалістичної війни для села стали роками

НАД РІЧКОЮ КРАСНОЮ

"Село моє, мої сільчани" — з такою назвою вийшла книжечка дописувача нашого тижневика Ананія Максимовича Закревського у співавторстві з Юрієм Корнійовичем Домотенком. Її окремі примірники розійшлися не лише по Україні, а й за її межами, зокрема у Франції, Канаді, Латвії, Росії — всюди, куди розкидала лиха доля земляків автора. Це історія-реквієм села Гусачівка на Обухівщині, типово українського, а отже, всієї України.

національного відродження. У цей період найбільша народжуваність. Сім'я середнього достатку мала 5—7 дітей, а в заможніших сім'ях — по 9—11. Кількість мешканців села сягала 1800 осіб, дітей шкільного віку більше двохсот. Навіть у найбідніших вдовиних сім'ях було по 3—5 дітей.

Гусачівка — село довгожителів. Кожна п'ята чи шоста жінка села "розмінювала" дев'ятий десяток.

У 1921—28 рр. відчувалося поживлення самоорганізації сільської громади, зокрема, зміцнювалися одноосібні господарства, запрацювали приватні вітряки, двигунний млин, окультурювалися ставки. 1921 року була спроба запровадження колективного господарювання на землі. 9 сімей об'єдналися й утворили першу в районі

гурток. Майже щотижня на сцені ставили вистави активні сільські вчителі-аматори: "Ой, не ходи, Грицю", "Безталанна", "Глитай, або ж Павук", "Наталка Полтавка", "Пошилися в дурні", "На перші гулі", "За двома зайцями", "Назар Стодоля", "Сватання на Гончарівці" й інші.

До зруйнування 1937 р. сільської церкви мешканці села дотримувалися народних традицій та обрядів: відзначали релігійні свята, весільні вінчання, хрещення, сповіді. Сільська молодь із традиційними ритуалами святкувала Калиту, колядки, щедрівки, великодні дійства, Івана Купала. Після зруйнування церкви почалося руйнування основ православної віри: наступала "збільшовичена" ера.

Біди сільської громади почалися на початку 30-х років, відразу після постанови ЦК ВКП(б) про колективізацію. Керуючись цією постановою, прислані в райони й наділені необмеженими повноваженнями партійні функціонери за підтримки місцевих комуністів і комсомольців почали масово змушувати селян усупільнювати землю і засоби виробництва. Насильницька колективізація внесла розбрат у сільську громаду, що розділилася на розкуркулювачів і розкуркулених. До перших входили переважно молоді "гарячі голови" з числа сільських комсомольців, що азартно здійснювали розкуркування своїх односельців, до других — такі працелюби як Федір Закревський, що був людиною енергійною і кмітливою. Свою підприємницьку діяльність він почав відразу після громадянської війни. До землі інтересу не проявив, зате в торгівлі йому не було рівних. У найманому помешканні та половині власного будинку Федір обладнав магазинчик, встановивши попередньо тісні зв'язки з кагарлицькими та київськими підприємцями, які забезпечували його необхідними продуктами і товарами. Розширюючи в період непу свій магазин за рахунок житлової площі будинку, він побудував другий будинок на "п'ятячку" в районі Яру. Справи йшли добре, аж поки не почалася водночас із колективізацією акція "експропріації експропріаторів", до яких влада зарахувала і Федора Закревського. Ця акція була справжнім грабунком: протягом однієї доби бригада розкуркулювачів конфіскувала не лише будинок-крамницю, а й другу новозбудовану хату, переобладнавши її на колгоспну баню. Доценту розорений господар із маленькими дітьми шукав тимчасовий прихисток у сім'ях старших дітей і в найнятих хатах...

Пантелеймон Середа серед розкуркулених поніс найбільші втрати, і все через ту безмірну лю-

Родина корінного гусачівського хлібороба Івана Захаровича Штурми. 1906 р.

бов до землі-годувальниці. У Пантелеймона було 11 дітей, із них 10 хлопців. На час колективізації 5 старших мали вік від 20 до 27 років, у чотирьох уже були власні сім'ї й усі разом обробляли спільну ниву, площа якої сягала 18 десятин разом із прикупленими: батько поставив собі за мету дати кожному з синів по дві десятини. Сам Пантелеймон працював із світанку до ночі і до цього привчив синів. Його влада в 31-му розкуркулила, залишивши велику родину ні з чим. Старші сини разом із батьком пішли в колгосп, хтось — на цукрозавод, а хтось просто покинув село. Коли почалася війна, 6 синів Пантелеймона пішли на фронт, троє з них — Григорій, Іван та Василь загинули, троє повернулися з фронту в обезкровлене село. Микола та Семен влаштувалися на цукрозаводі. У 1947 році за спробу винести за заводську браму кілька пригорців цукру їх суворо покарали, а батько Пантелеймон, не витримавши такої наруги, наклав на себе руки.

Протягом 1931—1932 рр. у селі було розкуркулено 25 заможних господарів. Поряд із розкуркуленими були покарані й кілька десятків тих, кого називали "твердозатчиками".

Ось що розповіла мешканка села Настя Дацько, якій у той 1931-й рік виповнилося дев'ятнадцять років: "Моєму батькові Давиду Дикому вже було 64 роки. У селі його знали як доброго господаря. Він мав худобу, будівлі і кілька десятин землі разом із прикупленою. Працював батько від зорі до зорі, і ми разом із ним, а тому й жили в достатку. Ще раніше по селу проїшли чутки, що тепер будуть господарювати по-іншому: колективно оброблятимуть землю, а вирощене ділитимуть на всіх порівну. Спершу батько не вірив чуткам і часто повторював: "Хіба ледар зможе працювати, як слід?" Та незабаром почалося те, у що не вірилося.

Навесні на нашому кутку сільські активісти, що вміли лише гарно балакати, скликали збори в хаті Сака Штепи, куди звеліли прийти і батькові. На тих зборах, як потім батько розповів, вирішували, кого треба розкуркулювати. Батька запитали, до яких його записувати. Він сказав: "Від бідняків утікав, а багатих не догнав". "Пиши: куркуль", — сказав рідний батьків брат Михайло. І записали тата в

куркулі. На тих зборах ще записали Конона Нечая та Артема Дзюбу.

Другого дня активісти зайшли в двір, запрягли нашого коня в наш віз, на який поклали весь реманент. До воза прив'язали молодих воликів, яких батько викохав, і все це повезли до колгоспу. Батько дивився і мовчав, потім зачинив ворота, тяжко застогнав, а потім закричав. Його паралізувало. Але активісти посміялися і сказали, що він придурюється. Батько зліг. На другий день вони знову прийшли, розібрали клуню, великий і малий сараї і все це знову вивезли на колгоспний двір. Ще через два дні заходилися розбирати ту половинну хату, що побудована під зруб. Батько від туги помер, а мені і брату дали притулок родичі. Я з своїм дідом ще й тепер живу в тій другій половині батькової хати, яку недоламали: ми з братом залізли на піч, і теслі не стали далі ламати..."

За свідченнями старожилів, виконавці конфіскацій днями вишукували в приречених господарствах зерно, помолоти, фураж та інше збіжжя. Вони ходили з ключками, лопатами, вилами, сокирами, рилися, копали, допитували, погрожували, а знайдене негайно забирали, залишаючи сім'ї напризволяще.

Заснований насильницькими методами гусачівський колгосп отримав назву "Перемога". Насправді ж то була перемога більшовизму над селянами, яких пограбували, а їхні господарства розорили. Так були зламані віками вироблені форми господарювання на землі.

Та найстрашнішим наслідком більшовицького розбою в Гусачівці став голодомор 1933 року. Грізний подих голоду дав про себе знати вже восени 1932-го, коли багато сімей залишилися без харчових запасів, а з колгоспної комори вивезли все до зернини.

"Першими чомусь вмирали діти, — розповідала 76-річна Н. П. Дуля, — дівчатка, а за ними й хлопчики. В Ульяні Білик (Бенихи) весною померло четверо дітей. Двох вона сама поховала в порожньому погребі. Отак заносила чи затагувала їх туди, викопувала в глині неглибоку яму і хоронила. Гірко плакала, тужила, а потім і сліз не стало, думала, що, мабуть, так Богу угодно. А живі обходили хату, бо з неї несло мертвим".

"У нашій сім'ї померло шестеро дітей, — пригадувала М. С. Норець. — Як батька розкуркулили і

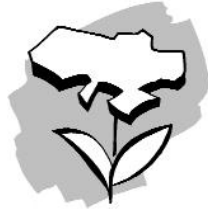

Автори — педагог-краєзнавець А. М. Закревський (ліворуч) і журналіст-краєзнавець Ю. К. Домотенко розмовляють із директором Гусачівської школи В. М. Подгорногою. 2005 р.

артілі спільного обробітку землі — ТСОЗ, яка в історії Київщини названа "Лучанською", від назви сільського кутка Лучки.

У роки непу в Гусачівці функціонували початкова школа, яку збудувало земство на початку 1900 років, церква святої Параскеви, побудована 1787 року, сільський клуб. Для села це був період відродження національної культури. На початку XX століття поряд із церквою, якій 1900 року виповнилося 113 літ, земство побудувало школу, що мала статус церковно-приходської.

Школа активно співпрацювала з сільським клубом. Спільними зусиллями було створено оркестр струнних інструментів. Сільська молодь розважалася в клубі, у якому з ініціативи В. М. Закревського й О. М. Дзюби діяв драматичний

все забрали, а залишилася копичка сіна, активісти сказали, що й сіно заберуть, то щоб батько його не чіпав. Але батько його обміняв на мелясу. А ми вже були пухлі: як полі тієї меляси, то за тиждень померли чотири братики і дві сестрички”.

Подібне сталося і в сім'ї Кирила Крамара. Як його зарахували в куркулі, то швидко оголили, позабравши все до нитки. Кирило падав у ноги відбирачам, просив, благав залишити хоч що-небудь для дітей — ні, забрали все. А коли прийшла весна 33-го, то голод хутко дав про себе знати: першим у сім'ї помер господар — цей вічний трудівник, а за ним син Юхим і дружина Уляна. Залишилася лише 15-річна дочка Палажка, але і її докнав голод.

За мізерні пайки баба Шамрайка з кількома іншими жінками копали неглибокі ями на гробовищі для померлих, та не встигали копати і ховали в одній ямі по кілька односельців. Щоб трупи не задавнювалися (а таке було в хатах, де проживали одинокі), то сільрада організувала похоронну бригаду з двох чоловіків, які зранку об'їжджали село, заходили в “підозрілі” хати і, натрапивши на мертвого, виносили його на воза і їхали далі. Бувало, що на возі, дихнувши свіжого повітря, чоловік оживав, але його вже не відвозили назад.

Понад півстоліття тоталітарний режим намагався приховати страшні факти свого вандалізму. Та людська пам'ять безсмертна, і живі воскрешають померлих.

ВОЄННЕ ЛИХОЛІТТЯ

22 червня 1941 року в Гусачівку прийшла звістка про початок війни. Протягом тижня були мобілізовані й відправлені на фронт понад 280 гусачівських чоловіків віком від 19 до 50 років. Село опустіло.

У першій половині дня 31 липня 1941 року жінки, що йшли жати переспілий хліб, побачили, як з боку Германівської Слобідки їхали два німецькі танки. Якраз на перехресті біля Верби перший танк раптом підривається на міні й зупиняється. Говорили, що ту міну заклала група П. Семенюка. Ще через дві години в село ввійшли передові німецькі частини, почався тяжкий окупаційний період. Передові німецькі частини пройшли не дуже помітно: головні сили рухалися полями в напрямі на Трипілля та через Германівку. В селі розташувалася невелика команда для встановлення “нового порядку”. За порушення — обов'язкове покарання, аж до розстрілу.

Усіх працездатних примусили працювати в колгоспі, в якому окупанти побачили зручну форму експлуатації селян, тільки перейменували його на громгосп. Урожай зернових німці забирали. Вони швидко налагодили роботу Григорівського цукрозаводу, на якому примусили працювати і гусачівців.

Окупанти почали здійснювати масове насильницьке вербування і вивезення, головним чином, юнаків і дівчат на примусові роботи до Німеччини. 120 односельців (за даними обласного архіву) впродовж 1942—1943 років стали “остарбайтерами” рейху. Забирали групами по 20—25 осіб щомісяця.

Сміливіші тікали з потягів, поверталися в село, та їх знову забирали. Пізніше окупанти посилили охорону потягів, а втікачів розстрілювали.

Гусачівка перебувала під окупацією 830 днів і ночей, після чого село ще два місяці було прифронтовим. Через це всіх мешканців було евакуйовано в Старі Безрадиці.

7 січня 1944 року почався рішучий наступ радянських військ на ні-

мецькі позиції. За лічені дні січня фронт відсунувся від села на десятки кілометрів, і гусачівці повернулися до своїх домів. Селу пощастило: у ньому не була зруйнована жодна хата.

Знекровлене село ледве-ледве ставало на ноги. Селян насильно повертали до малопродуктивної колгоспної праці. Примусова праця досягла свого апогею: ввійшло в дію положення про обов'язковий мінімум вихододнів. За його невиконання виносилося покарання, аж до виселення із села. Насильно затримували в селі молодь. Селян обкладали тяжкими податками на будівлі, на домашніх тварин, на фруктові дерева. Односельці змушені були таємно вирізувати домашніх тварин, ховатися з дрібними тваринами та птицею, знищувати бджолині вулики і присадибні садки.

ВІД ПОВОЄННЯ ДО СЬОГОДЕННЯ

Події, що відбувалися в селі впродовж 1946—1948 рр., мало чим відрізнялися від репресивних подій 1937—1938 рр. Становище селян було дуже тяжким, та ще й ішов “голодний” 1947 рік. Рятуючи дітей від голодної смерті, жінки, повертаючись із поля після виснажливої праці, брали з собою кілька качанів капуста чи кілька цукрових буряків, чи інших продуктів. Поодинокі представники місцевої влади, нехтуючи реаліями, слідували за ними, ловили їх “на гарячому”, заводили “справи” і віддавали під суд.

Ось що розповіла 67-річна дочка вдови загиблого на фронті Прокопа Дмитровича Леуса Параска Прокопівна про свою матір, яка 1947 року потрапила в тюрму: “Мати моя, Олена Григорівна, бере мене на бурки полоти один рядок, щоб і мені дали один черпак затірки. Тоді мені було 8 років. Мати поле свої рядки і мене тягне за собою. Я втомилася, а поряд був горох, я пішла рвати той горох, і тут голова колгоспу скаче на коні й мене за руку — і до контори, у Манашиній хаті була контора. Там склали акта за десяток нарваних стручків, що були в мене в пелені. Визвали матір і не відпустили, а повезли в Обухів. Потім був суд — п'ять років тюрми, мати працювала в шахті. Шахта обвалилася і через 6 місяців лікарі написали моєму дідові, що мати буде жити. Я була в діда, а три наших хлопці були в дитбудинку. В тюрмі мати пробула 3 роки. Коли прийшла з тюрми, вдалося забрати з дитбудинку братика Васю, а Петю знайшли аж через 11 років, бо він шепелявив і прізвище записав не Леус, а Беуш. Усі вже померли, я залишилася одна, сама старша, народилася в 1936 році...”

Ганну Микитівну Лепесій молодші покоління запам'ятали бабою Аноюю. Вона з тих гусачівських жінок минулого століття, яких називали “п'ятдесятницями” з тієї причини, що кожна з них 50 і більше років вдовувала. 29-річною провела вона свого Якима на фронт. Пішов і не повернувся, її залишив із чотирма малими доньками, найстарший було лише 11. Неймовірно тяжко було виживати, але вижила сама, виростила і виховала дочок.

Це вона, Ганна Лепесій, разом з іншими вдовами в січні 1944-го звозила з поля, що під Леонівкою, загиблих солдатів, яких поховали навесні того ж року, а на місці могли постав сільський меморіал...

Нині старожитна Гусачівка оновлюється, красивішає, оскільки впевнена, що діти і внуки зроблять своє село ще кращим.

- **Ананій ЗАКРЕВСЬКИЙ, Юрій ДОМОТЕНКО**

ПАМ'ЯТЬ ПОКОЛІНЬ

Уже третій рік, як немає Миколи Миколайовича Шабали (Ростислава Ярича). Гірко. Не дочекався він цієї книжки, хоч так мріяв побачити на власні очі літопис свого села — від самого його заснування до нинішніх часів. Одержимо, по найменших скалочках, немов поруйнований часом глек, збирав він упродовж багатьох літ правдиву історію своєї малої батьківщини. І хоч його село нічим не примітне, як-то кажуть, типове, проте що глибше поринаєш у ту круговерть подій і людських доль, то впертіше переслідує дивне відчуття — немов усю трагічну історію України сфокусовано саме на цій крихітній плямці української історичної мапи.

Івахни. Невеличке черкаське село на п'ятнадцятому кілометрі автошляху Монастирище—Київ. Село, яких тисячі в Україні. Проте для івахнівців воно особливе. З якою любов'ю писав про нього Микола Миколайович: “Гарну місцину вибрали для села: річка Гірський Тікач, столітні дубові гаї, масні родючі чорноземи, величезний став. Селилися окремими кутками ближче до води. Ще й досі збереглися давні назви: Рудьки, Кут, Левади, Задвір'я, Садоби, Вовківня, Побережжя”.

Сьогодні Івахни, як і будь-яке українське село, відчуває на собі негаразди часу. Ось і будинок культури — колись збудували, а сьогодні й не обігрієш. У чималій залі трохи холодніше, ніж надворі. Тож отак, не роздягаючись, і довелося відсвяткувати народження івахнівського літопису з гіркою, як наші українські реалії, назвою — “На власній, не своїй землі”.

Годі й говорити, який дорогий він для івахнівців. Як позовклі од часу родинні світліни. Як духовні реліквії, що передавалися з покоління в покоління. А як інакше, якщо вся та історія на відстані витягнутої руки. Не в одного защеміло серце, коли трапилось на очі власне прізвище, за яким ціла вервечка доль. Долі рідних людей — заручників часу, в якому довелося жити. І хоч як крутило, хоч як рвало-виривало з корінням — проте якимось дивом рід таки не перевдився — мабуть, так суха кам'яниста земля за найменшої нагоди виштовхує з останніх сил із небуття кільчастий росточок.

Ось вони, поруйновані часом світліни, що доносять до нас справжній етнічний типаж: звичайні селянські родини, від діда-прадіда хлібороби, зворушливі, почасти усміхнені, ширі обличчя. Ніхто з них ще не знає своєї долі. Та ще зовсім трохи — і перемеле їх червоний молох, викосить голод 33-го, розкидає-рознесе світами, а наостанок свою чорну справу завершать війна і сталінські репресії.

Воістину — історія на протягах. Скільки поколінь вони видули, стерли з лиця землі, перетворили на порох... Раптом подумалось: а й справді, шось спиритичне є в тому історичному відтворенні — так, немов не живі дають свої страшні свідчення, а зашелестіли на тих історичних протягах голоси невинно убієнних...

“Батько помирав із голоду вночі, а йому було всього... сорок п'ять.

ОХОРОНЕЦЬ РІДНОГО ГЕНЕАЛОГІЧНОГО ДРЕВА

Він належав до тієї нечисленної когорти справжніх сільських інтелігентів, які власним життям уособлювали потужну творчу силу свого народу, щедро обдарованого глибоким критичним розумом, неабияким природним талантом, проте, хоч як це парадоксально, обділеного звичайним таланом.

Чому і як так сталося? Коли він розпочав ставив собі це запитання, то мов опинявся на протягах української історії. І ніяк було затулити ту пустку, ту чорну діру, той протяг...

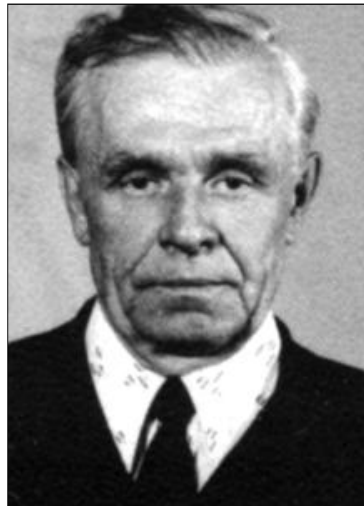
До ранку затих і маленький Льоня семи років. А ще через кілька днів не стало десятилітнього братика Вані”, — Настя Скригун, 1918 р. н.

“Повз нашу школу везуть дохлу коняку, щоб викинути за селом. За возом повзе натовп. Ми з товаришкою і собі за ним, а як скинули коняку з воза, то вмиль на неї накинута голодна юрба... ми злякалися і давай тікати... У людей такі були хижі очі, м'ясо рвали зубами, як звірі... Ще й досі стоять переді мною ті очі...”, — Катерина Григор'єва, 1925 р. н.

“Подивився на мене якось злякано голова та й каже: “Майбуть, будеш ночувати тут, у сільраді, бо коли одправлю тебе кудись їхати — до ранку ще чого доброго з'їдять — така в нас теперки біда...” Тільки-но він це проказав, як до сільради ледь увійшла молода мати з мертвою дитиною на руках і як заголось: “Ой людоньки, робіть щось зі мною! Пляньте, дитина ще не застигла, а я вже всі пальчики їй обгризла...”, — Поліна Іванівна, художниця.

Вочевидь-таки, вони хотіли бути почутими. Вони боялися забути. Тож хтось мав стати провідником між часами і поколіннями. Микола Миколайович узяв на себе цю почесну й нелегку місію, позаяк йому ніколи не було байдуже за цей зв'язок.

Івахнівці кажуть: він був Чоловіком від Бога. Ніколи в нього не зачинялися двері — хтось йшов за добрим словом, хтось — суто практично за порадою. Не одну селянську дитину (звісно, цілком безкорисливо) підготував до вступу в навчальні заклади, до того ж найрізноманітніші за своїм характером. Був досить вдатним музиком, здавалося, міг зіграти на будь-яко-

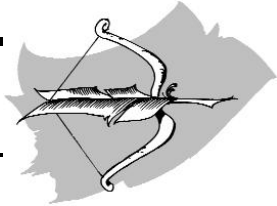

му інструменті, хоч і не мав музичної освіти. Самотужки опановував музичну грамоту і навчав дітей. Пробував свої сили в письменстві, зокрема в мистецтві перекладу. Але, мабуть, найбільшим його захопленням була історія. Чимало, попри “недремне око”, провів часу в архівних схронах, отримуючи справжню насолоду від тих пошуків. Однак найціннішим історичним матеріалом вважав правду свідків, які вижили у тому молоху. І односельці довіряли йому свій неприспаний біль. Він поспішав записати з голосу вицілених івахнівських старожилів, намагаючись не пропустити у тій великій правді ані титли, ані коми, не загубити в круговерті подій жодної долі. А власна доля вже відлічувала останні місяці, дні, години... І рукопис книги вже був готовий, і світліни дібрано, однак зі спонсорами ніяк не таланило. Так і не дочекався Микола Шабала літопису свого села, так любовно і скрупульозно ним створеного. Дочекалася дружина — Марія Антонівна. І то завдяки другу Миколи Миколайовича — боярському хірургу Володимирі Павловичу Вітоку, який виніс на світ Божий рукопис і після тривалих пошуків знайшов людину, небайдужу до української історії і культури, що фінансувала проект, без якого, власне, ця книга не побачила б світу. Сприяли її виходу і голова Києво-Святошинської райдержадміністрації Микола Пашинський, і заступник держадміністрації з будівництва Андрій Гніденко.

Безсумнівно, цей літопис Івахнів матиме велику духовну цінність не тільки для івахнівців, а й для кожного українця, який ще не забув, якого він роду-племіні, який відчуває свою причетність до власної історії, хоч якою гіркою вона була. Адже і сьогодні, вже з вічності, Микола Шабала нагадує нам просту життєвську істину: крону тримає коріння, саме звідти, з коріння, воля до життя жене соки в кожну галузку нашого могутнього генеалогічного древа, за яке ми відповідальні однаковою мірою перед минулим і прийдешнім.

- **Марія КУЧЕРЕНКО**

НАБОЛІЛО

МАТИРОЛОГ

Дикий випадок, що стався в місті Керч, здавалося, мав сколихнути суспільство. Не сколихнув. Просто став черговим у кримінальній хроніці й спонукав до роздумів, що ж коїться з психікою українців?

Нагадаю. 35-річний молодик по-звірячому зарізав батька й матір. 64-річному батькові завдав 23 удари ножем, 54-річній матері — 16. Дві доби сидів біля трупів батьків, потім викликав міліцію і заявив, що вбив їх за наказом “голосів згори”.

На Одещині 18-річна дівчина вбила молотком матір і бабусю, а потім запалила дім. Пояснення — їй приділяли мало уваги.

У Тернополі батько вбив ножицями двох синів віком 5 і 7 років, потім повісився. За 10 днів до цього виписався з психіатричної лікарні. Діагнози не заважали йому їздити за кордон на заробітки.

Дід замурував щойно померлу дружину в погребі, хотів, аби вона впокоїлася вдома.

У Києві чоловік підпалив свою квартиру, в результаті 15-річна пасербиця з тяжкими опіками потрапила в лікарню. Чоловік, засмиканий життєвими проблемами, напився і відчув себе нікчемною “мошкою”, тому й вирішив покінчити з собою. Чому треба було підпалювати пляшку бензину саме в квартирі, пояснити не міг.

У Макіївці на Донеччині п'яні чоловік і його співмешканка вбили свого гостя і повечеряли ним.

Прикладів досить? Нагадаю, це звичайна кримінальна хроніка, яку наші ЗМІ не просто охоче оприлюднюють, а виносять на перші шпальти. Що відбувається? Якесь аберація вже не зору, а психіки?

НОРМА
НЕНОРМАЛЬНОСТІ

Скільки в Україні психічно хворих? Статистика плутана й затуманена. Як і все в нашій статистиці. Є світова, так би мовити, норма ненормальності. Вважається, що кожен сотий мешканець планети має психічне захворювання. Цебто, один зі ста хворий. За такою середньою статистикою у 47-мільйонній державі мало б бути 470 тисяч хворих. У нас же в останні роки називають зовсім іншу цифру — 1,1—1,2 мільйона психічно хворих. Повторю, статистика досить умовна. Чи це люди, які лікуються стаціонарно й амбулаторно, чи ті, хто “стоїть на обліку”, потрапили у поле зору психіатрії, чи тут також хронічні алкоголіки, “мошки” від білої гарячки, раби наркоголки? Але так чи інакше, понад мільйон людей із розхитаною психікою — це у два з лишком рази перевищує оту світову “норму ненормальності”. Це вже двоє на сто людей. Тобто, коли ви заходите у вагон метро або переповнений тролейбус, знайте: такі тут є. Чому? Звідки?

ЧАСИ ПЕРЕМІН

Почнімо з діагностики суспільства. У контексті загальнолюдському, звісно, бо ми, Україна, не в космосі ж. Про ХХ і щойно розпочате століття сказано вже багато. Можна хіба додати, що мало якому регіону планети випали за останнє століття такі потрясіння і переміни, як на гіпертрофовану державу СРСР, часткою якої була й Україна. А є ж давня мудрість: “Не дай Бог жити в часи перемін”. Тому той суспільно-політичний безлад, що діється на цих теренах і сьогодні, нормальна психіка витримує важко. Зі сказаного випливає, що не варто чогось чекати “згори”, від правителів. Навпаки. Колись Катерині II доповіли, що народ запив. Цариця-німкеня спокійно мовила: “Ну й що? П'яним народом легше керувати”. Мабуть, те ж саме з хворим народом.

ПСИХІАТРІЯ
ПО-РАДЯНСЬКИ

Тут начебто час вдарити на сполох щодо жалюгідного стану нашої психіатрії. Але, по-перше, вона така, як медицина загалом, нічим не гірша, ніж терапія, хірургія чи стоматологія. По-друге, тут є свої особливості історичного, політичного плану, коли психіатрію використовували для боротьби з невідомими владі. Від психікаренів для дисидентів до витурення з колгоспних зборів доведеного до відчаю дядька, який хоч тут хотів викричатися про наболіле, а з нього дуже просто могли зробити “малоумного”. І правда, лише ненормальний міг ляяти чудову радянську дійсність.

Тож не варто сподіватися, що наша медицина різко скоротить кількість батьковбивць, самовбивць, рабів “білої гарячки” і наркотиків. Подбати про вітчизняну психіатрію, звісно, треба. Але насамперед подбаймо про скорочення клієнтури психікаренів. Звідки ж вона?

різними релігійними течіями, зокрема, буддизмом, це, до речі, одна з причин, чому все трапилося, оскільки фізичне життя для мене не є особливою цінністю”.

Стоп! Якщо це не гра в надії на перегляд виroku, а чоловік справді так вважав, тоді в голові у нього повна каша. Адже в буддизмі власне життя є досить умовною цінністю, натомість ЧУЖЕ життя є найвищою цінністю. Тому й заборонено вбивати будь-що живе.

Утім, що ми хочемо? Духовний хаос давно вже наклав Україну. В тому числі й під “східним” покривалом. Хіба ви не бачите на автобусах зупинках і стовпах наліплені оголошення, на яких бородатий “гуру” в чалмі з якимось загадковим іменем на кшталт “Бгаватшрі-дат” обіцяє вам за стільки-то сеансів повне просвітління і частя. Що ми хочемо, коли секти, напівкримінального забарвлення також, заповнили столичні й провінційні зали. Коли у наймасовішій релігії держави — християнстві лише у православ'ї існують аж три конфесії і відбруньковуються четверті, п'яті. Ко-

лікуються в психікарені, а не тиражують ці голоси мільйонними накладами. І не вимагають, щоб їхні прихильники сідали довкола свічки, як адепти тієї пані, і заплочивши очі, заковані чекали голосів.

Якесь дияволяда, в брутальній чи м'якшій формі, заповонила наш медіа-простір. Існують цілі видання на кшталт “Нострадамуса”, хоч давно доведено: химери цього середньовічного алхіміка — витвір перекладачів. Обов'язковим атрибутом газетних сторінок стали гороскопи, віщуни, ворожки, провидці, екстрасенси, хіромантия й астрологія. На численних публікаціях про ірреальне, загадкове, тойбічне, диявольське тримаються цілі видання і цілі шпальти в начебто ж нормальних виданнях. Досить вжити терміни Шамбала, йога, карма, Атлантида, аура і таке інше, як у читача пливе туман таємничості перед очима, такий потрібний комусь і так гарно зрежисований. Це нічого, що там і не пахне достовірністю: авторам публікацій, точніше, власникам мас-медіа, це відомо зарані. Нічого, що численні

СЕСУАЛІЗАЦІЯ

Сексуалізація суспільства набула вже якихось патологічних масштабів. І це також є часткою атаки на психіку. Перебільшення? Тоді просто розгорнімо медичний словник, розділ психічних розладів. “Експібіціонізм — психічне відхилення, що проявляється у публічному оголенні інтимних частин свого тіла з метою самозбудження”. Там же — “вуайєризм”. Це вже навіпаки: психічний розлад, коли людину хворобливо тягне підглядати оті “оголені інтимні частини”. А тепер скажіть відверто: чи далеко наше суспільство від цих психічних розладів? Від “оголення” і “підглядання”? Ви його бачите вдень і вночі, роками. На телеекрані, в журналі, в Інтернеті, на сцені театру. Якщо хтось не зрозумів, який зв'язок сексуалізації й атаки на психіку, подивіться кримінальну хроніку.

ЖИТТЯ ДЕШЕВШАЄ

У часи тотального дефіциту було поняття: товари першої необхідності. Це той мінімум, який повинен бути в продажу навіть у сільській крамниці: сіль, сірники, мило. Схоже, до цієї категорії дешевизни вже зараховано й людське життя, ціна якого в психопатичному суспільстві наближається до нуля. Іноді вона складає 20 гривень — за цю ціну два сержанти вбивають у військовій частині солдата. Іноді сім людських життів дорівнюють банці бензину: коли в електричці на Харківщині начебто психічно нормальний молодик запалює вагон, і сім осіб згоріли живцем.

Навіть чорно-білі екрани телевізорів, у кого такі ще залишилися, залито потоками крові з телефільмів. Один удар по голові, які десятками демонструють у фільмах, здатен миттю вбити людину, — це вам засвідчить рядовий хірург. Але цього не знає підліток, який хоче випробувати цей удар на однокласників. А хоч і знає? Чому б не влаштувати ексекцію меншим од себе і зняти її на відео, як це недавно зробили зі школярами два студенти у Львові. Чи подібний “відео-фільм” у школі Чернівців, який юні садисти розмістили в Інтернеті.

Чи це екран відбиває насилля в житті? Чи від насилля на екрані з'являється насилля в житті? Суперечка безпредметна. А якщо це зачароване коло? З життя — на екран, з екрана — в життя. Чи розірвемо це коло потоками насилства, тим, коли, здається, солідна газета виносить на першу шпальту заголовок “Новикова з'їли сусіди”?

ЖИТТЯ ПРОСТЕ Й БЕЗЦІННЕ

У Чехова є повість “Чорний монах”. До її героя весь час “приходить” таємничий чорний монах. Врешті, змучений чоловік запитує прибульця: “Ти є насправді чи існуєш лише в моїй уяві?”. Той відповідає: “Я — у твоїй уяві. Але твоя уява існує. Отже, існую і я”. Реальне в уяві стає реалією життя.

У всі віки й тисячоліття людський розум, душа, психіка були полем битви між темрявою і світлом. Так, ми багато чого не знаємо в цьому світі. Так, ми весь час на межі реального й ірреального. Так, світ часто здавався і здається людям чимось фантазмагоричним, абсурдним. Але за ірреальним часто-густо стоїть дуже реальне. Психотронна зброя. Обробка людського розуму. Диригування інстинктами. Скерування натовпу. Пританцювання й приплескування в долоні. Шаманство в політиці. Ошасливлення оптом і вроздріб, бодай навіть силоміць. І туман, туман, туман.

А життя просте й чисте, як Божий день. Гляньте в дзеркало, одне одному в очі. На небо. На зелений луг і крони дерев. Допоможіть собі й близьким вистояти проти всіх психічних атак божевільного часу, і зробити це суспільство менш ненормальним.

● Петро АНТОНЕНКО

ПСИХІЧНА АТАКА
Що коїться і що коять із нашою психікою?

Фото О. Цесури

МАТИРОЛОГ
ПРОДОВЖУЄТЬСЯ
ЩОДНЯ

Уселі Вишневе, що біля Красно-перекотська в Криму, 26-річний мешканець зарізав 7-річну дитину. Він завдав дівчинці 27 ножових ран. Убив просто так, оскільки був п'яним і злим після програшу в карти. Свого часу він вистрелив собі в голову, але після складної операції вижив. Ніде не працював, тинявся селом і вважався начебто нормальним.

У селі Новий Шлях Снігурівського району на Миколаївщині три школярки 13—14 років розкопали могилу дитини і витягли її останки. Одна з дівчат, яка приїхала з міста в село на канікули, начебто намовила двох інших просто подивитися, на що перетворюється тіло через два роки після поховання. Навіть ця версія дикунська. Але ще ймовірніша інша: школярки витягли останки з могили для якогось ритуалу чи ворожіння. Міліція виявила у дівчаток касети з фільмами жахів, а на заставках їхніх мобільних телефонів були здебільшого вурдалаки й інша нечисть. За осквернення могили юним злочинницям загрожувала кримінальна відповідальність: до 3-х років ув'язнення. Але через їхній вік двох школярок відпустили на поруки батьків, а ініціаторку злочину поставили на психіатричний облік і направили на 2 роки до спецшколи.

ли під словесним туманом “істинного, національного” розгортається вульгарне цюкування християнства людьми, які вже, схоже, “перескочили” Христа, замість того, щоб хоч би дійти до нього.

ДЕМОНІЗАЦІЯ

У кримінальній хроніці вже згадувалися “голоси згори”. Свого часу солідна київська газета кілька років поспіль на повному серйозі друкувала “щоденник” однієї такої “ясночучої”. До неї періодично прилітали інопланетяни, возили її по космосу і повертали, переповнену великими знаннями, в її квартиру. Будь-який рядовий психіатр скаже вам, що “голоси згори” — давно відомий у медицині симптом шизофренії або якоїсь іншої психічної хвороби. Люди можуть “чути голоси”. Але вони спокійно

ТАЛАНОВИТА ЗЕМЛЯ

У Національній філармонії України відбувся черговий концерт циклу “Педагог і його учні”. На сцені Колонного залу виступали музиканти, добре знайомі київській публіці. Це передусім усевітньо відомий скрипаль і диригент Богодар Которович, чий учні грали у цей вечір соло і з Державним камерним ансамблем “Київські солісти”. Богодар Которович — одна з найяскравіших особистостей українського музичного життя. Видатний скрипаль, учень славетного Ю. Янкелевича та лауреат конкурсу Н. Паганіні в Генуї; музикант, якому було дозволено зіграти концерт на скрипці самого Паганіні, виготовленої знаменитим скрипковим майстром Гварнері — Которович уже понад десять років тому створив камерний оркестр молодих музикантів під назвою “Київські солісти”, яким нині керує. Відтоді як колектив уперше виступив на урочистому відкритті шойно відреставрованого Колонного залу імені М. В. Лисенка Національної філармонії України, ансамбль досяг серйозного творчого рівня, який оцінила не тільки публіка Києва й інших міст України, а й вибагливі слухачі з багатьох країн світу: адже “Київські солісти”

СКРИПКОВИЙ ФЕЄРВЕРК

не раз представляли українську культуру на престижних міжнародних фестивалях та у рамках гастролей — від Японії до Австрії. Колектив активно пропагує і творчість видатних українських композиторів сучасності, яка цікавить меломанів світу, — Мирослава Скорика, Євгена Станковича, Валентина Сильвестрова та інших.

Маєстро виховав кілька поколінь учнів, які стали універсальними музикантами-професіоналами: блискучими солістами, повноцінними учасниками ансамблів, бездоганними артистами оркестру. Їхня творча діяльність успішно протікає в Україні і за кордоном. Остаточний і беззаперечний розквіт цих талановитих артистів стався саме у класі Которовича: не тільки його педагогічна майстерність, а й магнетична особистість, і авторитет надихають молодь. Велика перевага Которовича-викладача полягає в тому, що його учні зберігають свою індивідуальність.

Виступи яскравих молодих митців склали справді святковий концерт, у якому звучали твори переважно композиторів-романтиків. Віртуозно-романтична лінія скрипкового мистецтва у всьому розмаїтті жанрів була представлена у цьому концерті скрипальми різних поколінь, від першокурсника до випускника асистентури-стажування: усі вони — вихованці Богодара Которовича. Цей тип концерту нагадує музичні вечори XIX століття, у яких брали участь колеги-музиканти, зустрічаючись і спілкуючись у дружньому мистецькому “згаданні”. У першому відділі концерту органічно поєдналися твори різних представників романтичної традиції: видатного італійського композитора та скрипаль-віртуоза Ніколо Паганіні (1782—1840) та його сучасників, які продовжили започаткований ним композиторський і виконавський стиль. Концерт відкрився знаменитим 24 Каприсом Паганіні у виконанні лауреата Першого Всесоюзного українського конкурсу Антона Скакуна. Цей твір, як відомо, послужив темою для варіацій величезної кількості композиторів — відомих і не дуже: його обробляли Ференц Ліст, Йоганнес Брамс, Сергій Рахманінов та інші. “Пісня на білуваті” польського скрипаля Генріка Венявського (1835—1880), прозвучав у виконанні Ігоря Завгороднього. Наступним номером програми знову став твір Паганіні, а саме — варіації на тему пісні Франца Шуберта “Чарівна млинарка”. Твір Генріха Ернста “Лісовий цар” (транскрипція для скрипки пісні Шуберта) — твір надзвичайної складності — виконав студент першого курсу Національної музичної академії України Олександр Пушкаренко. Оригінальним штрихом і завершенням першої частини концерту стали два твори аргентинського композитора XX століття Астора Пьяццоллі: “Зима” та “Осінь” із циклу “Пори року в Буенос-Айресі” (обробка для скрипки і струнного оркестру Леоніда Десятнікова) в інтерпретації Віктора Кузнецова — представника справжньої “династії” скрипалів. У цьому експресивному сучасному творі, овіяному поетиною аргентинського танго, автор де-не-де цитує “Пори року” Антоніо Вівальді. Скрипаль грав у супроводі Державного камерного ансамблю “Київські солісти” (інші номери першого відділення створені для скрипки соло).

Друге було повністю присвячено творам великого Паганіні: його Другий (в аранжуванні для струнного оркестру і з каденцією Олександра Спренціса) і Четвертий (в аранжуванні для струнного оркестру Віктора Антонюка та з каденцією Олександра Спренціса) концерти для скрипки з оркестром виконали Тарас Яропуд і Кирило Шарапов. Ці

два обдаровані скрипалі є віртуозами екстракласу, що здатні виконувати скрипкові твори будь-якої художньої і технічної складності й тому можуть зайняти гідне місце серед сучасних скрипалів європейського й навіть світового рівня. На біс Яропуд і Шарапов виконали Варіації Паганіні на тему “Венеціанський карнавал” — твір, визнаний вершиною скрипкової виконавської техніки. Молоді артисти підкорили своєю майстерністю не тільки публіку, яка з задоволенням відвідує їхні концерти, а й найвибагливіших критиків. Обидва солісти яскраво-емоційні та темпераментні, блискуче володіють інструментом. Але, на думку фахівців, різняться рисами свого таланту: якщо Кирило Шарапов тяжіє до ліричнішого та витонченішого трактування музики, то Тарасу Яропуду властивий більш “масштабний” тип інтерпретації. Завдяки цим індивідуальним особливостям рівноцінні виконавці доповнюють один одного, з різних точок зору розкриваючи музику Паганіні.

Постать цього митця відчутно вплинула на дух концерту: виконавці наслідували його романтичний образ, сценічну харизму, магію впливу на слухачів. Такий високий емоційний тонус не зовсім звичний для нашого часу і доступний не всім артистам: він скоріше продовжує віртуозно-романтичну традицію скрипкового мистецтва. Така спадкоємність, яка зберігає для шанувальників музики найкращі надбання світової культури, оновлюючи та вдосконалюючи їх, викликає повагу, вдячність і захоплення. Радують те, що задоволення від гарної гри — доступне для нас: на щастя, учні Богодара Которовича, створений ним колектив “Київські солісти” часто виступають...

Олена ЖУКОВА

ПРАКОРЕНІ

Це закарпатське прислів'я напрощуд точно означає мету створення етнологічного клубу, що почав діяти в Ужгороді спільними зусиллями журналістів, науковців і бібліотекарів.

Іван Дзюба в одній зі своїх культурологічних праць зазначив: “Ми — одна з небагатьох країн Європи, де народна мистецька культура — не предмет спогадів чи музейного догляду, а реальність життя мільйонів людей”.

Свідчення тому — велика популярність етнофестивалю “Країна мрій”, розвій фольклорної тематики буквально в усіх видах мистецтва, популярність етніки у модельному бізнесі... Дослідники-етнологи дедалі переконливіше стверджують, що різні жанри народного мистецтва — не листочки на дереві життя, а сама серцевина його стовбура, адже давні зразки народної культури вмістили й уявлення наших предків про Всесвіт, і відшліфовані віками норми моралі, і багатющу інформацію про минуле — все те, що живить найглибші джерела буття. І, як виявилось, лише це й може допомогти не загубитися нації і окремій людині в хаосі глобалізації.

Ми вирішили зайнятися автентичною вишивкою, точніше — з'ясувати її місце і значення в житті сучасної людини. І виявили, що зовсім не безхмарно на тому небосхилі.

За словами Георгія Філіпа, ледь не єдиного ужгородського науковця, що професійно займається етнічною вишивкою, — вона вивчена далеко не достатньо. Якщо візерунки гірських районів іще більш-менш вивчені й систематизовані, то щодо інших, особливо низинних, — як мовиться, поле неоране.

Ось ми й вирішили, що тут пот-

СТАРЕ Й НОВЕ НА ПАРУ ЖИВЕ

рібна допомога “знизу”. Орієнтовно назвали новостворений клуб “Літописи бабусиної скрині”, але частіше називаємо просто етноклуб. Ми звертаємося до кожної конкретної людини, зокрема — і особливо! — міської. Бо якщо по селлах у бабусиних скринях щось ще лишилося, то в містах — мало. Проте, виявляється, не так мало, як може здатися! На першому ж засіданні клубу ветеран бібліотечної справи Галина Малиновська продемонструвала молоді свій скарб — справжню, без жодного машинного стібка, полтавську сорочку (довгу, під плахту), яку від початку до кінця виготовила її бабуся: виростила льон, напярала, виткала на кроснах полотно й вишила двома кольорами — синім і коричневим — нитками, фарбованими бузиною й дубовою корою! Таких сорочок, що пережили колективізацію, голодомор, війну, у неї дві. А отже, полтавці, які не мають родинних вишивок, можуть звернутися по взірці через наш клуб.

Так недавно зробила журналіст-

ка Наталія Галь. Мріяла про вишиту блузку, але в сім'ї не збереглося вишивок Перечинського району, звідки родом її мама. Зразок давнього орнаменту їй допоміг розшукати Г. Філіп. І вже невдовзі Наталка постала перед захопленими етноклубівцями у новій блузці, вишитої руками її мами. Наталія чудово втілила ідею нашого клубу: поперше, зберегти наявні родинні вишивки (а якщо нема, знайти), і по-друге, — використати старовинні взори у сучасному вбранні. Адже важливо, щоб вишивка жила.

Ми збираємось оголосити конкурс на найкраще застосування давніх візерунків (бажано свого району) в сучасному одязі або, приміром, інтер'єрі — тут можливість для виявлення фантазії, винахідливості й художнього смаку просто безмежні. Особливо широко може виявити себе молодь,

враховуючи розмаїття сучасної моди, хоч участь у конкурсі можуть брати всі охочі. У родині жінка є господинею скрині, хай би який мала вигляд, — можливо, просто полички у шафі, в куточку якої лежить “згорточок старого полотна”. Отож господиня за цей згорточок несе відповідальність: якщо сьогодні родина не цікавиться бабуси-

ними взорами, через два-три покоління з'явиться той, кому вони будуть конче потрібні. І він повинен мати до кого звернутися за зразком і докладною інформацією. Справді, сучасні зайняті міські жінки — та ще при нинішньому розмаїтті журналів на кшталт “Креатив”, “Вишивка крестом” тощо — часто не усвідомлюють значення таких акцій, як виготовлення дитини для дитсадківського ранку автентичного костюма на основі родового орнаменту. Або коли онука з нареченим стають на рушник, відшитий з бабусиною. Часом навіть не пам'ятають, чи залишилося щось із давніх узорів. А поговорили отак — і людина замислюється...

Якщо такі етноклуби будуть у кожному місті чи бодай області України, знайдених ними скарбів вистачить, щоб автентичність протистояла кичу, а мільйонам українців допомогла знайти себе.

Наталія ДЯЧЕНКО,
м. Ужгород

Світлина з засідань етноклубу
Надії ЯБЛОНСЬКОЇ

— *Пані Тетяно, якими є Ваше нинішнє творче самопочуття, настрої?*

— Я згадую, як Алєн Дєлєн, коли йому виповнилося шістдесят років, сказав: “З цим треба навчитись жити”. Справді, не можна жити обернутим назад, хоча іноді це дуже приємно, іноді це простіше, а треба жити обличчям в майбутнє. І мати з цього зиск, бо це величезне багатство, величезний досвід, ти розумієш людей, спілкуєшся, працюєш, сприймаєш події, реагуєш на них абсолютно свідомо. В такому стані я тепер перебуваю. Можу професійно допомогти колегам, допомогти своїм дітям життєвим досвідом, можу допомогти своїй мамі через те, що я молодша за неї. Ось такий золотий етап життя. У Євтушенка є на мій настрій такі рядки:

*“Мне совсем не странно,
Что настолько звездно,
И ничто не рано,
И ничто не поздно”.*

— *У професійному сенсі у Вас за плечима телебачення, певною мірою, кіно, викладацька робота. Що має місце нині?*

— У мене є ще дуже цікава робота, іпостась творча — ведення концертів, великих мистецьких дійств, імпрез. Географія — Україна, Росія і навіть Мадрид. Нині відчуваю себе в такому статусі, коли можу робити те, що мені подобається, те, що я хочу. На телебаченні приваблює можливість опановувати нові технічні засоби. Адже, що стосується професійних навичок, я перепробувала все. Наше покоління мало надзвичайно сприятливі умови на ТБ. Нині, наприклад, проводять кастинг, беруть якусь дівчинку або хлопчика, дядю або тютю — на проект. Закінчується проект — закінчується все. І тільки одиниці залишаються в системі приватних теле- і радіостудій, набувають професії, імені, а решта виштовхується, ось у чому річ.

На початку 70-х, коли я прийшла на телебачення, маючи за плечима романогерманську філологію, була зовсім інша система підготовки телеведучих. Всеукраїнський конкурс із заміщення вакантних посад зібрав 80 бажачих на місце. Після іспитів-відсіву ми вчилися, була системна підготовка фахівців. Під час стажування і потім, коли вже працювали, ми 5—10 десят років мали можливість без поспіху вдосконалюватися. Саме так, напевно, можна виховати справжнього телевізійного ведучого, професія якого складається з багатьох журналістських тепекопфесій. Що значить ведучий? Ведучий чого? Новин? Ток-шоу? Чи коментатор? Чи оглядач? Хто конкретно? Роками відбувається становлення творчої особистості, цього не хочуть розуміти нинішні телебоси, яким необхідно швидко заробити і які жадають готових спеціалістів. Тому ми були в кращих умовах. Я починала з молодіжної редакції, Тамара Стратієнко — з дитячої, ми вели свої програмні дні в прямому ефірі, крім того, нас ще запрошували інші редакції, вони пригладалися до новачків, і якщо бачили відповідність своєму задуму, то писали заявку на того чи іншого диктора. Така співпраця допомагала людям знайти те, що більше відповідає їм психоемоційній системі, уподобанням, знанням. Велими важливо робити те, що тобі подобається. Водночас до тебе придивлялося керівництво телебачення, автори програм, режисери. У

ТЕТЯНА ЦИМБАЛ: «ГЛЯДАЧЕВІ ЦІКАВО БАЧИТИ МИСЛЯЧУ ОСОБИСТІСТЬ, А НЕ ГОЛОВУ ЗІ СКЛЯНИМИ ОЧИМА»

дикторів, прийнятих у штат, був час стверджуватися, уже була якась гарантія.

Коли я працювала на “Новому каналі”, в гостях на нашій програмі була Ада Міколаївна Роговцева. Потім вона запитала: “Можна мої студенти прийдуть до вас на практику?” (Роговцева вела курс в університеті культури і мистецтв). Зрозуміло, у неї боліла душа, адже студентидесь мають набувати практичного досвіду, недарма Райкін казав: “А тепер забудь все, чому тебе учили в інституті”. Треба вчитися в реальних умовах, в яких ти працюватимеш: на конкретній техніці, з певними людьми, в певному темпоритмі тощо. Я питаю: “А скільки у вас студентів?” Вона: “Тридцять”. Уявляєте? А у нас група була п’ять осіб, ми щодня робили двадцять п’ять хвилин прямого ефіру. А тут тридцять студентів. Куди? Це штучний товар, із кожним треба працювати окремо, це творча індивідуальність. Є інший погляд: “Приліпиться, не приліпиться”. Хто настирний, хто хоче, хто намагається, хто нічого не шкодує, хто звичайно, буде їсти цей важкий хліб із насолодою.

Не всі затримуються: приходять — і йдуть. Іноді відбуваються дуже смішні речі. Чоловік, наприклад, пропонує на ТБ дружину: або чийсь лаври спокою не дають, або хоче, щоб вона була йому, так би мовити, рекламою. Ось і платять за проекти, набувають популярності. Але це не має жодного стосунку до самої суті телебачення.

— *Як у Вашому житті з’явилася сцена?*

— Згадую перший наш виступ на сцені з Тамарою Стратієнко, коли нас запро-

сили у Палаці спорту вести концерти Мусліма Магомаєва. Ми це робили по черзі — один вечір вона, другий — я. Як і свій перший ефір, я не пам’ятаю того стану, але в пам’ять врізалися зовнішні ознаки, наприклад, те, що Муслім Магомаєв дуже багато курив, і пожежники були обурені цим, директор Палацу умовляв Магомаєва, щоб той не димів. А в головного пожежника був такий аргумент: “Я навіть Юрію Гуляєву не дозволяю тут курити”. Пам’ятаю, в якій сукні я була, яка була гримерка, решта — ніби у прострації, я, мабуть, дуже боялася щось не так сказати.

Досі зберігаю деякі сценарії — які то були дивовижні мистецькі події! Ми, ведучі телебачення, внесли на естраду сцену свій авторський варіант, який відрізнявся від естрадного конфєрансу. Згадую спільні виступи з відомим київським конфєрансьє Олексієм Поповим, він, до речі, товаришував із Назарієм Яремчуком, обидва вони, на превеликий жаль, рано пішли з життя. Так-от, ми з ним вели конкурс молодят “Я+Ти” на телебаченні, і я відчувала чималу різницю у його манері й у нашій. Тоді мовними були естрадні концерти з класичними конфєрансом, — то була цікава, змістовна школа з чудовими артистами, з естрадними авторами. Нещодавно мені один із московських естрадних авторів подарував свою книжку, там є фрагменти конфєрування концертів того часу і нинішніх, різні вітання, сценарії для провідних майстрів сцени. В Україні були, наприклад, Аркадій Гарцман, Олександр Канєвський, Роберт Вікєрс —

Зустріч красуня мені призначила на романтичній Володимирській гірці. Дніпро могутньо котився вниз, зрілі люди, впізнаючи, уважно приглядалися до неї, а два дівчиська без усяких церемоній і пієтету почали розпитувати в неї, як знайти “Місток кохання”, на що отримали усміхнену відповідь. Вони не впізнали Тетяну Цимбал, яка чималий час була обличчям українського телебачення. Її часто називають творцем української школи дикторів і ведучих, вона завжди вирізнялася чарівністю і рідкісним у ті часи ступенем волі.

Майстер молодіжних програм, новин, вона ще вела суперпопулярні “Новини кіноекрана” — серед її гостей було багато великих акторів радянського кіно, згодом на “Новому каналі” — “25 кадр” про захопливі подорожі, як знімають кіно і серіали.

А ще Тетяну Цимбал можна було побачити на СТБ.

Паралельно з юних років її приваблювала сцена, Тетяна Цимбал як автор-ведуча надала (і продовжує це робити) особливого шарму багатьом елітним концертам, культурно-мистецьким дійствам, імпрезам.

І вельми логічним є те, що вона виховує студентів — майбутнє телевізійної журналістики. “Нині, — зізнається Тетяна Цимбал, — я роблю те, що мені подобається, і те, що я хочу”.

майстри естрадних скетчів, гумористичних монологів, сцєнок (Вікєрс плідно працював із Тарапунькою і Штепсєлем), це була своя творча імперія. А ми внесли дещо інше, особливо це стосується творчих вшанувань. Я пам’ятаю, який був розкішний концерт білоруса Ігоря Лучєнка й українця Олександра Білаша в оперному театрі. Згадую авторські вєчєри Платона Іларієновича Майбороди. Боже, скільки ж мені було в 70-х? Я була дівчєм. І для мене це була величєзна чєсть — вести його концерти. Тоді вони влаштувалися не за гроші, зібрані з величєзними труднощами у спонсорів, а за сприяння Міністерства культури. Мистецькі акції відбувалися не за принципом “захотів, бо назбирав гроші”, а на державному рівні, лунала творчєсть справді гідних.

— *Тоді взагалі був культ листів...*

— Так, у нас на ТБ був відділ листів, працювали фахівці, відбувалася робота з глядачами, ми реагували на листи. Деякі досі в мене зберігаються, знайомі й незнайомі люди вітали мене з днем народження, зі святами, писали про заповітне. Була інша дистанція спілкування з людьми. Головний редактор об’єднання громадськє-політичних програм Віктор Володимирович Пасєк (нині гендиректор Київської державної регіональної телерадіокмпанії) розповідав мені, як в якійсь із частих поїздок по селах він зайшов до однієї жінки в хату: “Висить твій портрет. Я питаю: “Це хто?” Сєлянка відповідає: “Моя дочка”. Кажу: “Неправда. Я знаю цю жінку. Це — Тєтяна Цимбал, телеведу-

ча”. — “Ну то й що, вона у нас дочка”. Отакі були мєменти. І тепєр іноді щось подібне трапляється. Якось на “Новому каналі” мені сказали: “Внизу вас чєкає якась жінка”. Я попросила, щоб хтось спустився і забрав її. Приходить співробітник із квітами і каже: “Ні, вона засоромилася іти, просто у неї розвієлі півонії і вона захотіла вам подарувати”. Зрозуміло, що такі рєчі не забуваються, вони говорять, що ти в профєсії знайшов зерно. Вищий пілєтаж — коли ти в замкненій студії звертаєшся до кількох мільйонів глядачів і встановлюєш контакт із кожною людиною, в неї виникає враження, що ти розмовляєш саме з нею.

— *Не відмовляюся від спокуси дізнатися, які казуси траплялися під час концертів.*

— Було чимало смішних накладок. Згадую “найстрашнішу” — в Палаці “Україна”. В концерті брали участь москвичі, представники інших рєспублік. Серед них був латиш Уго, дуже відомий на той час молодий співак, лауреат Юрмалі. Тоді вже рухалися по сцені (вісімдесяті роки), от і Уго бігав з мікрофоном, звєсно, розкидав скрізь шнур. Я мала після виступу проводити співака, зібрати шнур, аби після “вирубки” світла вже стояв на сцені напєготовів танцювальний ансамбль “Ритми планети”. Уго виходить, я кажу йому вслєд гарні слова, а сама змотую шнур. Вмикається світло, я швидко з сцени, у темряві на щось налітаю, боляче падаю, і в цей час вмикається світло: стоять дівчата і хлопці ансамблем “Ритми планети”, я в яскраво-чєрвоній з ан-

лійського шовку сукні лежу на сцені, один тифєль — на нозі, інший ефектний відлєтєв метрів на два. Всі завмерли, бо таку геніально задуману режисєром мизансєну важко було уявити. Потім у залі почалися оплєски, танцюристи лєдь стримуються від сміху, я підводжусь, один із танцюристів подає мені взуття. Не знаю, що відбувалось у моєй голові, але я взяла цей тифєль і, кокетливо помахуючи, попрощалася із публікою. За кулісами кажу: “Всє, я після цього на сцену не вийду”. Концерт довів до кінця мій колега-москвич. Наступного дня я, звєсно, вийшла на сцену.

— *Вас запрошують викладати, Ви виступаєте на наукових конференціях. Що Вас у сучасному молодому поколінні на ТБ тішить, а що дратує?*

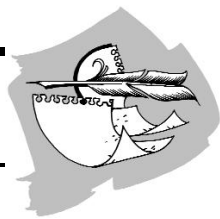
— Тішить їхня молодість. Вони все зможуть, якщо захочуть. Я завжди кажу, що навчити нічєму не можна, можна навчитися. Дітей талановитих, цікавих багато. Головне — замислюватися, трошки глибше копати, ніж на поверхні. Ростє покоління Інтернету. З одного боку, це величєзне благо, з другого — величєзне зло, бо пород-

не, навіть чужі помилки, не знаючи напевно, що ти береш. Відбувається тупа читка тексту без живого знання того, про що йдеться. Не треба мислити, знати якісь рєчі глибоко на своєму досвіді, щось читати, аналізувати, зіставляти. Суфлєр — це небезпєчна річ для ведучого, який прив’язується до друкованих знаків і ліпить їх один за одним, не встигаючи щось зрозуміти.

Глядачєві найцікавіше слїдувати за процесом мислення на екрані. І думати публічно цікавіше, тут я можу розвести цілу теорію про те, що телебачєння повернуло нам можливість (яку відібрало книгодрукування) сприймати персоніфіковану інформацію, яку колись доносили оратори. Ми хочемо бачити особистість, а не просто голову з набраним кимось іншим текстом. Ось чому не відбувається широго контакту-зв’язку людини з людиною. Але, я вважаю, телебачєння вирветься з цих тенет. Нині інтенсивно розвиваються монотематичні спеціалізовані канали, а не “бродкаст” — “вінегрєти” про все на світі. У людини уже є можливість вибрати собі співрозмовника, це зовсім інший етап спілкування з електронними засобами інформації. За цим майбутнє. Я вмикаю відповідний канал тоді, коли мені зручно, і дивлюся новини або передачі про тварин, про спорт, про класичну музику. У америкєнцїв, наприклад, тільки кінофільми показують десятєк каналів — той мелєдраму, той комєдію, той бойовики...

А наші глядачі поки що бідкаються, що немає чого дивитися. А телевізійники розповідають про рейтинги. Я взагалі про рейтинги не хочу чути, — це опіум для народу, обман. Життя все одно поверне до розумного, доброго, вічного, глядач усе-таки вибиратимє, хоч би як йому щось не нав’язували.

Спілкувався
Володимир КОСКІН

ЖИТТЯ ЯК ВОНО Є

— Бабо, чого ти не революціюєш?

— А на чортову матір?

— Ну, як... Була б героєм революції чи громадянської війни, тобі медаль би дали, а може, й орден. Ми б тобою пишалися...

— Та чи в тебе клепки в голові катма? Що вам там у тих школах товмачать? Революція, звиняй за вираженіє (бо твій батько сердиться, коли я так кажу), нам усю жизнь переср...

— Цитуйте, бабо! Ще хто почує... Скажуть, у мене баба вижила з ума!

— Самі ви з ума вижили! До революції тої ми як люди жили, — мали кабанчиків, двоох корівко, конячину, сівалку, борони, кролів, гусей з індіками, нивку... Свою, а не чужу! А нині — четвірко курей як драбнянки і тридцять рубчиків пенсії... Революція!..

Що це? Німіє хребет, зсутулений над клавішами комп'ютера; проймає до печінок вічна заклопотаність, неможливість зосередитися на чомусь, окрім щоденної роботи; діти, що повиростали так непомітно й уже не достукатися до їхніх душ, до їхніх сердець, не зрозуміти прагнень-устремлінь; хронічна втома, погане самопочуття, страх і непевність у завтрашньому дні; туга і смуток за рідними, які пішли назавжди, залишивши по собі невилгоїну рану...

І враз — немов блискавка — сірий зимовий день, круча над річкою, з якої невтомно злітали ми на санчатах, раз по раз перекидаючись у сніжку кучугуру, мокрі, замерзлі, щасливі...

Чому, навіщо воно живе в мені? Яку має назву? Ностальгія за дитинством? Але ж наше дитинство не було ні багатим, ні щедрим. Воно, щоправда, було натуральним — без Чорнобиля, без чіпсів і "Лонгера", без усієї отої ерзац-іжі, що її пропонувє сучасне, примарно забезпечене достатком, життя.

Батько сидить на льоду річки над лункою, мороз такий, що годі й губами повернути. Під кригою — вмерзлий окунчик...

— Тату, він помер?

— Та ні, доцю, то він спить.

— А нащо ополонки роблять? Щоб сонних окунів ловити?

— І не тільки. Щоб риба не задихнулась у річці.

...Сонце засліплює очі, п'янить зимовий ранок, ледь не все село — на Орелі, на льоду; ковзани, санчата, хрустять і порипує сніжок аж до раннього вечора, до неймовірно прекрасних рожевих сутінків...

Пригадую: газові лампи на підвіконнях у залі сільського клубу, самодіяльна п'єса на сцені і замкнений у присмерковому партері глядач — усеньке село — спостерігає за дійством, тамуючи подих. А то-таки й справді дійство: звичайні механізатори й учителі, продавці сільмагу й кухарки колгоспної їдальні раптом на очах перевтілюються у персонажів "Наталки Полтавки" і примушують присутніх у залі плакати і сміятися разом із ними.

І молодий, просвітлений батько — завклубом і художній керівник того колективу в одній особі — весь ніби світиться зсередини. Ще б пак! Він — головний, на його плечах тягар відповідальності й за успіх вистави, і за те, щоб ніхто не посмів зачадіти цигаркою в залі, а п'яниці не побили шибок і не споганили людям свята.

Я ледь не лусну з гордошів! Ех, чому цього не бачать мої вуличні друзі, Сашко й Людка?! Їх повкладали вдома спати батьки, самі прийшли на виставу, а мені дозволено сидіти — в залі, в першому ряду...

Ми не зуміли пристосуватися до нового життя так, аби зберегти найголовніше — нашість: нашу самобутність, мову, культуру...

Старший на сім років брат, уже солідний і відповідальний (йому 12), примушує мене спати, бо сьогодні батьки прийдуть пізно, а може, й зовсім не прийдуть, бо десь поїхали до сусіднього села. Ставлять нову п'єсу.

Я не хочу спати без мами, брат сердиться.

Плачу...

— Шурко, не реви. Що ж поробиш, як ми з тобою... клубні!..

Чи ж було так насправді, чи могла я, п'ятирічна розумака, сприймати це тоді, як мовиться, адекватно, чи не надто захоплено розмірковував про той далекий і дивний час?

Повоєнний...

Чи аж такими вже ідеалістами і наївними романтиками були мої батьки, що обрали саме такий шлях — шлях сільської інтелігенції — в ті голодні й холодні роки? Для чого? Що їх спонукало на цей "подвиг"? Чому свято вірили у правильність свого вибору? Надто мама, навіть згодом, через багато літ, уже втомившись "віддуватися" за весь район зі своєю "бібліотекою відмінної роботи", від усієї тієї статистичної брехні, яку вимагало від неї начальство. Авжеж — від виконання плану книговидач залежало надзвичайно багато, на це клалося життя, сили, неймовірні зусилля. Хто з цим бодай колись стикався, був, очевидно, вражений безглуздістю показників звітності. Оті навіні бібліотечні "гасла": "Живеш на

РОДОВІД ЛЮДЯНОСТІ

селі — знай техніку!", "Книгу Леніна — кожному юнаку і дівчині", "Рішення з'їзду партії — в життя!" — в'їлись у мої мізки дужче, ніж "Отче наш..."

Уся та фізична натуга, нервова шарпанина — для чого? Аби почути сухі слова подяки від представника райвідділу культури квітневої сонячної днини... на цвинтарі рідного села... у хвилину прощання?..

— Оксано Григорівно (це першачки — до моєї мами), а будуть "Книжчині іменини"?

— Будуть, приходьте.

— І книжки лікуватимемо?

— Атож. Беріть ножиці, клей, бо хто ж, як не ви, мої маленькі читачики, допоможе!

І читали ж! Прагнули знань — механізатори в полі на жнивях, доярки на фермі, поліпільниці на буряках — чекали на свіжу газету, нехай і всуціль партійну та заідеологізовану, приходили до бібліотеки зі своїми вподобаннями і смаками, записувались у чергу на гарну книжку і їм не треба було пояснювати, хто такий Загребельний чи Гончар. Звичайнісінькі сільські хлопці з семирічною за плечима вечорами товпилися в клубі допізна, а діти всі зимові й весняні канікули просиджували в дитячій бібліотеці, і то вже були мої ровесники, чи не в кожного вдома був телевізор...

Чи хто усвідомлював тоді значення отого "ходіння по хатах", справжнього ходіння по муках, по людських долях, — адже завжди в кожному селі знаходилися обділені, прикуті хворобою до ліжка, ті, хто роками залишався в чотирьох стінах, відрізаний од світу, од людей, наодинці з власними думами і стражданнями. Вони чекали приходу бібліотекаря більше, ніж ліка-

Фото В. Орлова

ря, бо отримували тоді цілющі ліки: радість людського спілкування.

З доброї волі, без додаткової платні, за покликком душі...

У бібліотеці не було еротичних журналів, не було газет з анекдотами і кросвордами. Були "Огонек" і "Україна", "Дніпро" й "Жовтень", "Всесвіт" та "Иностранная литература", "Новини кіноекрана" і "Сельская молодежь", "Наука и жизнь" і "Вокруг света", "Здоровье" та "Крестянка", "Радянська жінка", "Изобретатель и рационализатор", а ще "Крокодил", "Перець", "Меридиан", "Юность", "Аврора", для дітлахів — "Малютко", "Піонерія", "Барвінок"... Це далеко не весь перелік передплатних видань, які в сімдесяті роки минулого століття могла собі дозволити звичайна сільська (кожна!) бібліотека. Що, тоді держава була багатшою? Справді, книжки коштували копійки, вони були доступні всім. Книжку любили. Любили й шанували. Одного разу мені довелося простото-таки навкулачки (мені було дванадцять — вельми непомітливий і категоричний вік!) боронити "Диво" Павла Загребельного (книжку щойно отримала бібліотека) від нетверезого тракториста дядька Тарана, що забрів увечері до клубу з замазученими долонями й конче хотів узяти саме її. Мусили втрутитися хлопці-механізатори, які вивдворили його за двері, приказуючи: "Піди-но просписай та руки вимий! А то книжку загубиш, а вона — одна на всіх".

Надворі — багнюка. Така, що вище халявок гумових чобіт перелюпує, ногу не витягнеш. До району — п'ять кілометрів. Мама тільки-но пішки прийшла звідти, в руках — два пакуночки з книжками. Кожен — кілограмів по п'ять. Натомлено втерла піт з чола і, не присідаючи, — до мене:

— Гайда зі мною.

Ми з братом здивовані: от-от сутенітиме...

— Куди?

Коли вдрагавого олижаківона лахнув клуб, і все село — від малого до великого — рятувало бібліотеку, а потім книжки, що прогіркли димом і промокли від води (цілісіньке літо мама з учнями-помічниками сушила їх у школі на споршешовому дворі), ніхто навіть гадки не мав, що колись настане час, і наші діти вже не розумітимуть того, що для старших людей, для покоління, обпаленого війною, було очевидним: треба жити по-людськи, а отже, чесно й совісно.

Наші батьки...

Биті-перебиті, голодні й понівечені, їх калічили голод і колективізація, розкуркулення та руйнування храмів, війна й відбудова, холодно-гірські тюрми й сибіри, — все це відбувалося протягом життя одного покоління. Ці люди зараз відходять у вічність. Ми залишаємося за старших у рідній домівці. А отже, відповідаємо за все: за те, що наші діти не читають книжок, не цінують людського життя, не віддають, що таке обов'язок перед батьками та суспільством, що таке совість. Не всі, звісно, але...

Це ми з вами забили дошками двері сільських будинків культури, це ми влаштували в дитячих садочках "нічні клуби", які зачинаються з третіми півнями і де співається молодь, починаючи ледь не з десяти років.

Це в нас не знайшлося коштів на те, щоб, як і раніше, в клубі збиралися на репетицію музиканти духового оркестру, а любителі спорту і здорового способу життя могли піти до спортзалу.

Комерція, гроші, бізнес...

Моєму однокласнику Льончику глибоко начхати на моральний бік його "кахве", — йому б власну кишеню набити. Та Бог із ним, з отим Льончиком, він до бібліотеки і в дитинстві не ходив, це я знаю напевно. А де ж усі ми, ті, кого вважали колись елітою, а простіше — совістю села? Де сільські вчителі й медики, агрономи й зоотехніки?..

Та тут-таки, тут. Нікуди ми не поділися. Так само мовчки спостеріга-

ємо, що відбувається довкола, длубаємося на своїх грядках та у хлівах... Обідраний, голодний, одне слово, вбогий учитель — не конкурент Льончиковому сину-школяреві, а невдовзі — і його онукам, бо саме вони, виявляється, справжні володарі життя — пихаті, вгодовані, розбещені відпочинками на турецьких та єгипетських курортах. І поглядають на них наші з вами діти тепер із повагою, з пошаною, запобігають перед ними: аякже, уміють жити люди! Не те, що ви з батьком...

Що з нами сталося?

Ми не зуміли пристосуватися до нового життя так, аби зберегти найголовніше — нашість: нашу самобутність, мову, культуру — те, що відрізняє одну націю від решти, те, що робить нас народом саме українським. Ідеалізувати час, що минув, не варто. Слід лише зробити для себе висновок: маємо бути господарями у власному домі. І пам'ятати, що життя — одне. І весь час нагадувати своїм підростаючим синам і донькам: "Ти знаєш, що ти — людина? Ти знаєш про це, чи ні?" Тобто вчити їх спротиву, вчити давати відсіч розтлінню, пороку, неправді, хамству. Інакше ми ніколи не побачимо в них — себе, а отже, марними будуть оті надлюдські зусилля, які поклато наше покоління, аби виростити їх. Хіба тієї миті, коли пригорнула до грудей свого первістка, я не усвідомлювала, що це моя ноша, і державі найближчі 18 років буде байдужісінько, що він їсть, де спить, чи добре йому, чи тепло? Усвідомила, й досить чітко. Тоді багато що залежало лише від мене, від нас, батьків. Зараз, на жаль, від мене мало що залежить, — діти вирости, торують власний шлях. Шукають себе, як можуть. Їм надзвичайно важко, вони багато що розуміють, а ще більше зрозуміти... не хочуть. Треба, щоб вони змогли стати людьми, — попри все.

Скажете, має бути державна політика.

Так, має. Хочеться вірити, що нарешті буде.

Але й ми самі мусимо знайти з ними спільну мову, тільки ми. Якись речі за нас жодна держава у світі неспроможна зробити.

Зможемо? Чи лишається в нас для того час? Не знаю...

Баба була злюча і незламна в своїй упертості, не любила невістки (моєї мами), здавалося, не любила нікого на цьому світі. Скільки могла — жила самотою, після того як у сорок сьомому забрав Господь діда. На зиму її хату винаймали цигани, які робили з неї, що хотіли, тим часом як баба йшла у прийми до когось, не до нас, своїх кривняків, ні, до когось зі своїх жалісливих подруг. Весною верталася, кляла на чім світ стоїть циганву, мазала-білила хату і садила город.

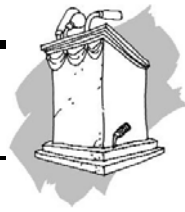
Баба, нічого не вдієш, замість казок розповідала мені анекдоти. Тобто, не була хранителькою народної мудрості в повному розумінні, пісень не співала.

Але я бабу любила. Любила за те, що вона була. Писати й читати вона вивчилася уже дорослою. Колись мені здавалося, що вона відстала і примітивна, моя баба... А проте лежить у мене в шафі рушник, вишитий нею, — звичайна колись річ, хіба не так? Вишила його баба у свої дев'ять літ, ініціали на ньому Б. М. І. — Бохан Марія Іванівна, з неправильною — навпаки повернутою — літерою "Б". "То я ще не вміла читати", — розповідала.

І завдяки тому рушникові я ніколи не забуду бабиного дівочого прізвища, хоч вийшла вона заміж в "отім триклятім 1917 році, коли сталась революція". І вже понад черв'я віку немає на світі моєї баби.

До чого це все? Та все до того ж! Маємо в родині Ганнусю — онуку мого старшого брата. Дуже хоче мала навчитися вишивати...

● **Олександра ВЕРХОВЕНЬ**, письменниця, с. Ескар Харківської обл.

ГАРЯЧА ТЕМА

«НАША УКРАЇНА» І БЮТ УХВАЛИЛИ ЗАЯВУ ПРО СПІЛЬНІ ДІЇ І ВИМОГИ ДО «АНТИКРИЗОВИКІВ»

Лідери парламентських фракцій «Наша Україна» і БЮТ В'ячеслав Кириленко та Юлія Тимошенко 12 березня на спільному засіданні в Секретаріаті Президента за участю глави держави Віктора Ющенка ухвалили заяву про спільні дії і вимоги до так званої антикризової коаліції.

Серед головних вимог до «антикризовиків» є формування конституційної комісії поза межами парламенту і винесення на всеукраїнський референдум питання про форму державного правління в Україні; питання захисту зовнішньополітичного курсу України; необхідність повернення провідної ролі Президента у питаннях зовнішньої політики і негайне призначення міністра закордонних справ; звільнення з посад міністра внутрішніх справ Василя Цушка та генерального прокурора Олександра Медведька, а також негайне призначення голови СБУ; перепорядкування внутрішніх військ МВС Президенту та інше. Зокрема, в заяві «Про систему невідкладних заходів по розв'язанню політичної та соціально-економічної кризи в Україні» вимагається здійснити систему невідкладних заходів, які зупинять цей загрозливий процес.

Перше. Визначити на загальнонаціональному референдумі форму державного правління України, розробити й прийняти нову редакцію Конституції.

Друге. Захистити зовнішньополітичний курс України.

Третє. Припинити наступ на українську мову та культуру.

Четверте. Припинити політизацію, криміналізацію та корумпованість силових структур України.

П'яте. Розірвати злочинний зв'язок бізнесу і влади.

Шосте. Перейти на прямі (без посередників) угоди з Російською Федерацією, Туркменістаном, Казахстаном, Узбекистаном щодо забезпечення України природним газом.

Сьоме. Суттєво підвищити заробітні плати та пенсії.

Восьме. Подолати «тарифну» кризу.

Дев'яте. Припинити корумповані схеми в економіці.

Десяте. Припинити тиск влади на бізнес.

Одинадцять. Негайно зупинити рейдерство.

Дванадцять. Припинити руйнування основ державності та системи влади в країні.

Тринадцять. Зняти всі перешкоди для проведення місцевих референдумів.

Чотирнадцять. Запровадити відповідальність корумпованих суддів за неправосудні рішення.

П'ятнадцять. Зупинити сповзання ЦВК до маніпуляцій і корупції.

Шістнадцять. Прийняти закон «Про парламентську опозицію».

Сімнадцять. Здійснити невідкладні та вичерпні заходи з подолання катастрофічного стану сільськогосподарства та українського селянства.

Невідкладно ухвалити закони, що забезпечать з 1 січня 2008 року повноцінне функціонування ринку землі і по-

вернуть селянам власність на землю, а землі — її справжню вартість, та припинять безконтрольне розкрадання землі.

Опозиція заявляє:

«Ми глибоко розуміємо свою спільну відповідальність за долю України та її народу, глибоко стурбовані загрозами стратегічному курсу розвитку держави, які створили Уряд і більшість у Верховній Раді України. Саме тому ми звертаємося до Президента України з проханням не підписувати жодного лобістського чи корупційного законопроекту, який буде прийнято більшістю у Верховній Раді України.

Заради України, заради нашого народу ми готові до рішучих дій».

ОПОЗИЦІЯ ЗАЛИШИЛА СЕСІЙНУ ЗАЛУ

БЮТ і «Наша Україна» вирішили покинути сесійну залу Верховної Ради у зв'язку з невиконанням опозиційних вимог з боку «антикризової» коаліції.

Як заявив лідер фракції «Нашої України» В'ячеслав Кириленко, коаліції «не дає спокою те, що опозиційні сили об'єдналися і починають чи-

Фото з сайту партії «Наша Україна»

Прес-служба БЮТ

нити опір реваншистам, які об'єдналися в правлячу коаліцію і в уряді».

«Ми залишаємо зал, ми боїмося поза парламентом», — сказав він.

Прес-служба партії «Наша Україна»

ФРАКЦІЇ «НАША УКРАЇНА» І БЮТ НЕ ЗБИРАЮТЬСЯ ЗАЛИШАТИ СТІНИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ, НЕЗВАЖАЮЧИ НА СВОЮ ВІДМОВУ БРАТИ УЧАСТЬ У ПЛЕНАРНИХ ЗАСІДАННЯХ

Про це 13 березня під час брифінгу заявила лідер БЮТ Юлія Тимошенко.

«Ми будемо знаходитися в приміщенні парламенту», — сказала лідер опозиції.

Вона наголосила, що об'єднана опозиція працюватиме в режимі засідань фракцій. За її словами, планується провести спільне засідання двох фракцій, на якому буде відпрацьовано алгоритми дій опозиції.

Крім того, «Наша Україна» і БЮТ працюватимуть над розробкою законів, а також низка народних депутатів працюватимуть з виборцями в регіонах.

«Ми робитимемо все, щоб ця неадекватна і не підтримана на виборах народом влада відчувала себе тимчасовою і не закріплювалася на всіх висотах», — сказала Юлія Тимошенко.

заступає все — економічні, громадські справи. Вона бере гору навіть тоді, коли йдеться про фундаментальні проблеми, головною з яких є захист інтересів держави». Автор продовжує: «З усією критичністю ставлячись до міжвоєнного періоду, треба визнати, що в Речі Посполитій суспільство мало почуття державності та обов'язку щодо вітчизни. Фінансові службовці, які становили найчисленнішу частину державних працівників, оплачувались дуже низько. Незважаючи на це, хабарництва майже не існувало. Кількість скандалів, економічних афер, пов'язаних із політичними колами, також була мінімальною, принаймні не мала, як у нинішній польській реальності, масового хабарництва. До речі, мораль поляків після здобуття незалежності не була бездоганною, зокрема, партійні чвари стали звичайним явищем. Але все це подолав Юзеф Пілсудський. Це означає, що польську суспільність можна виховати».

Чи можна виховати суспільність українську? На гадку чомусь спадає кримінальний афоризм: не вір, не бійся, не проси. Тільки кому його адресувати? Державі (в особі її високих достойників, які турбуються насамперед про власні статки, а не про народ)? Чи самому собі?..

● **Олег РОМАНЧУК**, шеф-редактор журналу «Універсум», член Світової організації періодичної преси (Брюссель)

ДУМКИ ВГОЛОС

Фото з сайту Президента України

КОБЗАРЕВА РІЧНИЦЯ ЯК ТЕСТ

Дуже показово виявилася 193-тя річниця від дня народження Кобзаря в плані тестування рівня національної самосвідомості сучасних українців і насамперед — наших державних очільників. Черговий «кидок» Морозом і Януковичем Президента Ющенка при покладанні квітів до пам'ятника Шевченку в Києві був зовсім не таким імпульсивним, як це може здатися на перший погляд. Мабуть, іміджмейкери наших вищих «антикризовиків» вираховували, що вшанування пам'яті Тараса Григоровича першою державною трійцею при зібранні киян буде вочевидь не на користь спікеру та прем'єру.

Тому, швидше за все, і було вирішено покласти квіти на півтори години раніше за Президента. Але ті іміджмейкери, здається, не уявляли (бо іноземці), що являє собою поет для українців, і обструкції Віктору Федоровичу та Олександру Олександровичу все-таки не вдалось уникнути. Спроби ж списати її на «антидержавну акцію» партії «Наша Україна» виявилися, як показав час, марними.

Ющенко вшанував Кобзаря разом із народом, без того міліціантського оточення, що супроводжувало його товаришів за протоколом. І цей факт сам по собі є вже дуже промовистим відносно того, що нововладці в Україні здебільшого вшановують Шевченка виключно за тим протоколом, тоді як народ — за покликом душі.

Знов, як і у випадку з ушануванням пам'яті жертв Голодомору, жодним чином не виявила себе лідерка БЮТ Юлія Тимошенко. Що не кажіть, а є привід замислитися тим українцям, хто щиро вважає її сучасним одноосібним лідером української нації...

До речі, серед багатьох титулів, якими вінчають сьогодні Тараса Шевченка, відсутній чи не найголовніший. Наш геніальний поет був насамперед, на мою думку, співцем української душі.

Гадаю, багато українців ушановують Шевченка саме за те, що він ще на початку позаминулого сторіччя думав, відчував і переживав точнісінько так само, як і ми сьогодні. І ніхто краще за Кобзаря не зміг покласти на папір ті відчуття так, щоб вони стали зрозумілими людству. Тобто саме наш класик зробив українське світосприйняття здобутком світової культури.

Ось чому образливими для всього українства є спроби деяких вітчизняних ЗМІ поставити на один рівень Тараса Шевченка з футболістом Андрієм Шевченком, а то й узагалі з тезкою останнього з лав журналістської братії. Ось чому нещирими є твердження деяких наших співгромадян про те, що вони люблять Україну, але не люблять її Кобзаря. Любов до чогось чи до когось без любові відповідно до сутності цієї душі її об'єкта називається, погодьтеся, дещо інакше.

Ще більш неприємно вразила позиція одного з новоспечених лауреатів Шевченківської премії з Західної України. На запитання журналістки, чи потрібен сьогодні Україні такий всебічно обдарований геній, як Тарас Шевченко, той, не вагаючись, відповів, що, мовляв, сьогодні в Україні є і висококваліфіковані філософи, і історики, і політологи.

Мимоволі виникає кілька запитань до того лауреата. Чи не ті філософи, які не тільки не можуть виробити сучасної української національної ідеї, але й вважають це для себе справою неонов'язковою? Чи не ті історики, яким і досі бракує доказів для того, щоб Голодомор 1933 року визнати геноцидом?

І останнє. Сьогодні, на тлі наших негараздів, ми дедалі частіше дивимось у бік країн Балтії. І при цьому намагаємось збагнути, як же їм вдалося, на відміну від нас, так швидко налагодити в себе життя за європейськими стандартами. А всі відмінності починаються з різниці між рівнями національної самоповаги в нас і в балтійських народів. Наприклад, не можна уявити в Литві її громадянина, який живе там за стандартами набагато вищими за середні і який би публічно назвав Чюрльоніса «вурдалаком». Ось звідки, за великим рахунком, «ростуть ноги» тієї різниці у стандартах життя між українцями і литовцями.

● **Олександр КРАМАРЕНКО**, м. Луганськ

Закінчення. Початок на с. 1

Як влучно зауважив Володимир Скачко, в березні 2006 року в країні «фактично відбулися класичні вибори без виборів: перемогли тільки ті, кого народ України уже знає за попередньою діяльністю. Причому знає, що вони можуть і, найголовніше, чого не можуть».

Постсовітське суспільство, яке дісталось Україні у спадок від СССР, — майже всуціль суспільство маргінальне, це суспільство, в якому переважає верховодить чорн. Соціальні й національні зв'язки значною мірою розірвані, консолідації на рівні національної ідеї практично немає. Рівень побутової, соціальної культури, як мовиться, «нижче плітуса».

СССР займав перше місце в світі у підготовці спеціалістів, недостатньо освічених і малокультурних. Цей феномен совєтського суспільства наприкінці 80-х років минулого століття завважив російський академік Л. Абалкін: «Погляньте на аудиторію плекановського інституту, де я читав лекції. Всі столи списані... Але ж там люди майже з вищою освітою, які вирости в совєтському середовищі, за конкурсом (!) відібрані в інститут. Ні, це не свідоме шкідництво, це радше повна байдужість і, так би мовити, природне безкультур'я. А приїжджайте в Прибалтику! Я ходив у сільський клуб: білі фанеровані меблі, п'ять років стоїть клуб і жодного вирізаного «Коля + Маша» і т. ін. Отже, є якісь дуже складні соціокультурні явища в

ХТО МИ Й ЧОМУ ТАК ВИЙШЛО?

суспільстві, які потрібно враховувати, включаючи навіть національні особливості».

На думку англійського соціолога Альберта Хаурані, бути маргіналом «означає жити у двох або більше світах водночас і не належати до жодного з них, бути спроможним прибирати зовнішні форми, які визначають належність до певної національності, релігії чи культури без справжнього оволодіння ними, тобто не мати власної системи цінностей, а лише імітувати чужу, і навіть не імітувати правильно, бо така імітація передбачає певну оригінальність. Це означає не належати до будь-якого суспільства і не мати нічого спільного з суспільством. Це виявляється в почутті втраченості, в претензійності, в цинізмі, відчаї».

Але це характеристика англійського маргінала. В Україні все значно складніше. Крім автотонного маргінала, існує маргінал чужинецький (дарма що народжений в Україні), це той, який донедавна почувався «старшим братом (сестрою)», який ніс «вищу» культуру молодшим родичам і якого після 1991 року враз охопило почуття втраченості й відчаю, претензійності й цинізму. Цей маргінал марить про дешеву ковбасу, про «союз нерушимий», «авангардну роль КПСС—КПУ» тощо.

«Український елітний маргінал, крім загальних рис цієї породи, наділений ще й рисами специфічними. Він не розглядає український народ як державотворчу націю, а як таке собі «населення». Будучи сам часткою цього «населення», він формує пакет гасел і обіцянок на догоду своєму електоратові. Він може саяк-так володіти українською мовою, але ніколи не стане заглиблюватися в історію України, у пошуки моральних цінностей СВОГО народу. Він позбавлений жертвовності, позбавлений прагнення служити національній ідеї. Для нього цієї ідеї взагалі не існує» (Леонід Сотник).

Навесні 1996 року головний редактор знаменитого журналу «Культура» Ежи Гедройці зі своєї паризької штабквартири уважно спостерігав за соціально-економічними процесами на своїй далекій батьківщині: «У Польщі сьогодні бракує державного чуття, розуміння того, що саме служить справі держави. Визначальної концепції, якою повинна бути Польща, не відчувається у жодній галузі. Не розроблена зовнішня політика, бракує військової ідеї. Натомість важливого значення набуває призначення того чи іншого генерала і те, у яких він стосунках з міністром. Особиста боротьба

ПОГЛЯД ЗБЛИЗЬКА

— *Пані Ольго, прошу Вас говорити відверто, без “табу”, хіба що на заваді будуть якісь моральні, журналістські принципи. У народі існує думка: політика — справа брудна, причому люди лають чомусь найбільше парламент і вас, депутатів...*

— Мені цікаво, що народ спочатку обирає цих політиків, а потім вважає їх поганими. Можливо, він правий у тому, що вийшло, але ж сам у цьому винен. І в мене питання до народу: якщо ви робите такий вибір, хто вам заважав зробити інакший?

А щодо мене особисто, то мене нормально зустрічали і мої виборці, і не мої, маю на увазі — не “Нашої України”, яку представляю. Наприклад, на Луганщині (я там була в багатьох шахтарських містах) люди нібито не повинні мене підтримувати ідеологічно. Але це були дуже теплі зустрічі, приходило дуже багато людей. І зараз герої моєї програми — це переважно люди зі сходу, з Криму, центру України, звідти, де дуже багато “не моїх” виборців. У нас немає жодних непорозумінь. Тут питання, напевно, в цілях. Я належу до “Нашої України”, але мені не байдужа вся Україна. Хочу, щоб вона була цілісною, щоб стала вже на ті рейки, які понесуть її до демократії. І я розмовляю однаково широко і з українською, і з російською мовою, і з шахтарем, колгоспником, татариним із Криму. Для мене це звичайна людина, без жодного політичного кольору, зі своїм життям. Я так звикла в журналістиці спілкуватися. Мені просто говорити і з високими чинами, і з простими людьми, бо для мене вони всі — однакові. Коли зняти з них погони, мундири, костюми, вони будуть просто маленькими людьми, незахищеними від власного горя. У домовині немає кишень, туди своє багатство не понесеш. І той, хто має купу грошей, так само беззахисний перед хворобою, зрадою, несправедливістю.

— *Вас сприймають насамперед як журналіста, а вже потім — як депутата. Ваша програма “Без табу” побудована на людському горі, на людських трагедіях, на непростих конфліктних ситуаціях.*

Люди обирають, а потім мають якісь претензії до свого ж вибору?

Чи не занадто багато нині в нашому суспільстві оцього горя, цих конфліктів, а часом і просто агресивності, байдужості?

— Я не схильна драматизувати події в суспільстві. Безперечно, і невлаштованість, і бідність, і якась безперспективність роблять частку людей агресивними, злими. Але, може, це слабка частина. Тому що сильну людину випробування роблять сильнішою, примушують боротися. Я знаю багато хороших людей. Дуже багато історій у нашій програмі мають щасливий кінець, тому що обов’язково відгукується хтось, хто захистить скривдженого. Знаходиться той, хто віддасть свій будинок. Приклади в мене були: з трьох областей люди запропонували іншим людям свої будинки.

— *Це унікально...*

— Це типово, повірте. Типово. Після кожної програми вночі у нас не змовкають телефони, люди дзвонять, пропонують допомогу. Буває, приходять під телецентр бабуся з банкою маринованих помідорів. У неї нічого більше не

ОЛЬГА ГЕРАСИМ'ЮК: «БЕЗ ТАБУ В ЖУРНАЛІСТИЦІ НЕ МОЖНА, НАВІТЬ У ПРОГРАМІ «БЕЗ ТАБУ»

**НАРОДНИЙ ДЕПУТАТ УКРАЇНИ,
ПОПУЛЯРНА ТЕЛЕЖУРНАЛІСТКА —
ПРО МОРАЛЬНІСТЬ У ПОЛІТИЦІ,
СУСПІЛЬСТВІ, ЖУРНАЛІСТИЦІ**

має, але й цим вона хоче з кимось поділитися.

До мене у програму недавно приїхав чоловік на інвалідному візку. Він продав квартиру, а всі гроші вклав у пристрій, який рятує на льоду потопельників. До нього колись прийшов рятувальник і каже: “Ти собі не уявляєш, що це таке. Коли я рятую тих, хто тоне на крижині, а у мене човен може взяти тільки чотирьох. Я стільки повинен взяти, а решту штовхнути у воду. Я сьогодні штовхнув людей на смерть”. І він, оцей чоловік, інвалід, продав квартиру і вклав усі гроші, щоб рятувати інших. Назбирав одnodумців таких, як він, прийшли всі, чоловік десять. Вони зробили цей спеціальний апарат для порятунку людей. І таких прикладів багато. Ми просто мало розповідаємо про хороше.

— *То, може, світ і не такий трагічний, аніж здається, коли надивишся, начитасися всякого?*

— Світ не може бути однозначно трагічним чи однозначно раєм. Він 50 на 50. Є добро і зло. Зло, я вважаю, в принципі перемогти не можна, інакше б порушилася рівновага в світі. Але можна стати на світлий бік вулиці. І цим примножити добро. Якщо ми, журналісти, будемо бачити те, про що я розказувала, а не лише те, де кого вбили, зарізали тощо. Бо люди читають це кожен день і думають: “Та, Боже, нічого ж світлого нема в житті”. Це провина журналістів.

— *Тоді конкретніше про журналістику. Може, журналістам якось не випадає бідкатися на свободу слова, але чи не складається враження, що під приводом боротьби за оцю свободу, яка у нас, звісно, далеко не ідеальна, розквітла якась свобода вседозволеності? Назвімо це інформаційним кілерством. Пишуть і говорять що зазгодню і про кого зазгодню. Часто не дуже достовірно, або більше того — наперед знаючи, що це брехня. В результаті у простих громадян з’являється думка: чому тих, про кого так пишуть, досі не засудили, якщо це правда? Або чому вони не виправдовуються, якщо це неправда?*

— Вважаю, це не свобода слова, це безвідповідальність. Це те,

що має поставити собі на карб наш журналістський цех, — реальні свої провини за те, що ми зараз маємо в суспільстві. Розчарування, кидання в цьому хаосі від одного берега до другого, в розпачі читаючи і дивлячись те, що показують. Те, що ми розказуємо про дітей наших лідерів усе...

— *Це ще й втручання в особисте життя людей...*

— В особисте! Це некоректно. Той, хто

Суспільство не таке жорстоке, як іноді здається. Треба просто стати на сонячний бік вулиці.

має дитину, знає, що це таке, як можна “дістати” людину, зачепити за найболючіше, — це брудний прийом. Мало того, що брудний, він ще й деструктивний. Тому що всі кинулися у це, замість займатися будівництвом держави. Ми повинні вибудувати шлях до свободи, розказувати людині, що конструктивного відбулося. Захопившись цими дитячими, безвідповідальними речами, які не мають нічого спільного зі свободою слова і з цивілізованою журналістикою, ми завдали багато шкоди і певним чином допомогли отому реваншу, який відбувається в суспільстві.

Моя добра подруга Валентина Руденко, радник Президента, розмовляла з одним знаним журналістом. Вона йому сказала те, що я зараз кажу. А він їй: “Я Вам зізнаюсь, ми не пишемо про дітей Януковича, інших політиків з тієї сторони, тому що боїмося”. І це правда. Отже, ми наробили багато шкоди. Не тому, що не розуміємо, що таке свобода слова. Може, й не зовсім це розуміємо, бо ніколи не жити при цій свободі, але треба прагнути цього.

— *А може, пожаліємо наших колег-журналістів і пристанемо на їхню логіку: це, мовляв, власники ЗМІ винні, це вони всім керують і змушують нас так писати.*

Люди з принципами варті поваги.

— Доведеться від етичних моментів перейти до економічних. Це правда, що власники ЗМІ вибирають, як їм робити свій бізнес. Журналістські колективи роблять заручниками. Ми не примусимо бізнес бути соціально відповідальним, тому що бізнес пантрує насамперед власні інтереси. Але він живе в цій країні і повинен думати про цю країну. І в цивілізованих

державих саме так і відбувається. До власників ЗМІ там можуть бути претензії з боку журналістських колективів, вони можуть вимагати цієї соціальної відповідальності.

Я була свідком такого у Данії, де нібито не відбувається нічого вже дуже давно. Шукають, про що написати. І в них був інцидент у газеті, коли журналісти мали претензії до її власника через його погляди — це стосувалося фашизму. І відстояли свої інтереси.

Хоча, з іншого боку, якщо ти не можеш їх відстояти, то якщо ти чесний, вільний журналіст, можеш просто піти.

— *А як поставитися до такого явища, коли про когось пишуть, говорять в ефірі що зазгодню, і практично жодної реакції на критику? Колись чоловік або сам би застрелився, або викликав на дуель чи подав до суду. А тут — абсолютне ігнорування.*

— Якщо маєте на увазі нашого Президента, то якби він реагував на всі нерозумні випадки, у нього не лишилося б часу думати над долею України. Він — культурна людина, він не такий, як інші. Чому бояться інших? Вони вжили б таких заходів, які б дуже боліли тому, хто це зробив. А тут маємо перед собою культурну людину, справжнього інтелегента, який своїм хобі має, наприклад...

— *Наприклад, не полювання на кабанів чи вовків, а пасіку...*

— Який любить книжки, ставровину.

— *А як же команда Президента, яка мала б груди стати на його захист?*

— Команда весь час переформується, і я знаю, там є люди, які працюють над цим. Але все не так просто. Віктор Андрійович — унікальна людина, і зібрати навколо себе людей відповідного рівня теж непросто. Революція об’єднує людей дуже різноманітних, а потім вони розбігаються. Треба час, сили, щоб зібрати команду, бо кожна така людина — на вагу золота. Президент наш дуже терплячий і мудрий. Любить говорити: “Все буде добре”. І я дуже хочу чути ці слова.

— *Вам буває суто по-людськи шкода нашого Президента?*

— Буває. Коли я бачу, що відбувається. Якось він прийшов у парламент, і всі біснувалися там, а він сидів так окремо, людина з іншого світу. Я дивилася на нього і розуміла: він мислить зовсім іншими категоріями, він над ними, у нього в голові — інше, в голові — Україна, інші матерії. Він читав філософів. А на тих, хто біснувався, було дуже прикро дивитися.

— *То все-таки “табу” у журналістиці для Вас існують?*

— Вони визначаються моральними принципами, ми про них говорили.

— *Тоді ці принципи визначають і Ваше ставлення до людей? Хто заслуговує на Вашу повагу?*

— Люди, які мають тверді принципи й переконання, а не постійно їх змінюють.

— *Це можуть бути і Ваші політичні опоненти?*

— Це можуть бути і регіонали, і комуністи.

— *Але це не змінює Ваших принципів?*

— Звичайно. Тому одна з головних тем, якою я планую зайнятися разом з моєю командою з телеканалу “1+1”, — трагедія голодомору в Україні. Можливо, звернемося до жанру документального кіно.

— *Ви залишаєтесь журналісткою?*

— Безумовно.

ПРО ЦЕ ГОВОРЯТЬ

КРАДУТЬ ІКОНИ І ВІД ПРЕЗИДЕНТІВ

Зі Спасо-Георгіївського собору чоловічого монастиря на Козацьких Могилах, що в Рівненській області, викрадено ікону Великомученика Георгія (кінця XIX століття). Її 2003 року подарував монастирю Віктор Ющенко, коли вшановував тут пам’ять козаків, що полягли у битві під Берестечком. Монастир розташований на території державного заповідника “Поле Берестецької битви”, що перебуває під державною охороною.

Але й це не вберегло від злодіїв. Крадіжки наших духовних святинь тривають. У селі Бучин на Волині пограбовано Свято-Миколаївську церкву: викрадено чудотворну ікону “Богородиця страсна”, датовану XV століттям, а також двохсотлітнє Євангеліє.

МАРКИ ДЛЯ ЗАБАГАНОК?

Подив, якщо не сказати різкіше, викликало нововведення Укрпошти — державного відомства, що входить до очолюваного соціалістом Рудковським міністерства транспорту і зв’язку. 1 березня пошта почала випуск приватних так званих “іменних” марок. Кожен бажаючий може зобразити на такій марці самого себе або що зазгодню. Лише за 54 чи 60 гривень, причому протягом дня. Головоштамт столиці виготовить вам блок з 18-ти чи 22-х марок, які є дійсними для поштових пересилань в Україні і навіть за кордон.

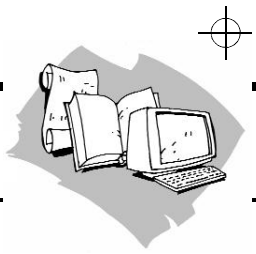
Досі вважалося, що випуск поштових марок — серйозна державна справа, а сама поштова марка є, по суті, одним із атрибутів незалежної держави. Чому це перетворюється на фарс? Адже відтепер кожен “крутий і багатий”, кожен бандит і будь-який охочий може увічнити на цьому державному атрибуті і свою фізіономію, і будь-що інше — свого собаку, машину чи маєток. Поштовики пояснюють, що так вони відзначили 15-річчя виходу в світ першої марки незалежної Української держави. Дивне відзначення ювілею. Дивне і посилення наших поштовиків, що такі “іменні” марки, мовляв, існують у багатьох країнах. Навряд чи там доводять справу до фарсу.

ЕМБРІОНИ — НА ПРОДАЖ

Генеральна прокуратура України завершила перевірку повідомлень у ЗМІ про те, що в Україні масово продають людські ембріони, післяабортівні матеріали та органи мертворождалих дітей для медичних цілей. Поки що, як повідомляла пресслужба прокуратури, в стадії розслідування кримінальні справи про можливі викрадання новонароджених немовлят у Харкові. А ось на Донеччині, Харківщині і в Криму, повідомила прес-служба, вже завершено розслідування кримінальних справ, де медики звинувачуються в незаконному застосуванні препаратів з людських ембріонів та інших подібних препаратів. Справи передано до судів.

В останні роки серед українських багатіїв стає модним лікування і “омолодження” із застосуванням препаратів з людської тканини, в тому числі післяабортівних матеріалів. При цьому медики за гроші нерідко порушують не лише морально-етичні норми, а й закон.

● *Сторінку підготував
Петро АНТОНЕНКО*

Біля пам'ятника Кобзареві у Києві. Виступає Левко Лук'яненко.
Ліворуч — голова УНП Юрій Костенко, праворуч — голова ВУТ «Просвіта» Павло Мовчан

ЗАХИСТИМО ШЕВЧЕНКА —

9 березня ВУТ «Просвіта» й інші представники національно-демократичних сил громадського об'єднання «Захистимо Україну» провели урочисте відзначення 193-ої річниці від дня народження Тараса Шевченка і разом з учасниками свята: лауреатами Національної премії ім. Т. Шевченка, письменниками, професійними та самодіяльними художніми колективами й громадськістю міста прийняли заяву. Святкування продовжили літературно-мистецьким вечором у Національній філармонії.

А в переддень народження митця, 8 березня, скликали в УНІАН прес-конференцію «Захистимо Шевченка — Захистимо Україну», адже українофобські настрої в Україні набувають розвою, переконані вони. Знущання над пам'ятниками Шевченку мали місце і за кордоном — у Канаді, і в Україні — у Харкові, Донецьку, Херсоні та Запорізькій області. Тож ситуація тривожна.

Павло МОВЧАН, голова ВУТ «Просвіта»: «Утворивши 16 червня громадське об'єднання «Захистимо Україну», до якого увійшли представники різних громадських організацій, ми зібралися тут, щоб подати сигнали, які потім розгорнемо у наступній прес-конференції. Аби не було так, як у попередні роки, коли сходилася влада з постаменту, приходив народ, ми запросили цього разу всіх представників влади: і Президента, і Кабінет міністрів, і Верховну Раду, щоб 9 травня бути разом біля пам'ятника Тарасу Шевченку.

Чому ми ототожнили поняття «Захистимо Шевченка — Захистимо Україну»? Добре відомі ті акти вандалізму, які сьогодні на слуху у всіх, але водночас відбувається тиражування опусу, прізвиська автора якого я навіть не називаю. З'являються й інші публікації, явно українофобські, заряджені енергією ненависті до постаті Шевченка, які стверджують, що Шевченко тільки третину своїх творів написав українською мовою, а решту — російською і «это русский писатель». П'ята колона, як її прийнято називати, дуже активізувалася. Ідучи сюди, я побачив банер: «За вас правда, за вас слава і воля святая». Якщо ми ще одну складову допримо до тієї формули Тараса Григоровича — силу, то ми ніколи не дамо можливості ганьбити і Шевченка, й Україну.

Хочу нагадати досить відому формулу, що кожний етнос, кожне державне утворення — це система. І замислюючись над тим, що є причиною наших негараздів у різних ділянках: культурних, економічних, соціальних, політичних, я зрозумів, що від самих початків створилася, за формулою Л. Гумільова, дуже потужна антисистема, яка, за його висновками, може призвести до паралічу системи, тобто держави, етносу. Він у своїй праці «Етногенез і біосфера Землі» каже про те, що створюється кілька етапів активності, пасіонарності, енергетичності кожного утворення, кожного об'єднання, кожної системи. І буває тоді, коли антисистема (паразитуюче тіло, яке послаблює, витягує всю енергію) руйнується. Нас переконували, що українці недолугі, це вже все, можна капітулювати після того, як ліберальні цінності були проголошені найвищими ще за часів Леоніда Даниловича Кучми. Майдан усе скасував. І Т. Шевченко, як вічна акумуляція національної ідеї, буде актуальний до неймовірності, як той підживлюючий елемент, який є в основі всього, є на-

Голова «Молодої Просвіти» Віталій Мороз виконав пісні на вірші Т. Г. Шевченка

шою духовною абеткою. Саме тому нападки йдуть на нього. А ми виходимо до Тараса Шевченка не тільки в Києві, а по всіх містах, аби сказати, що система наша цілісна, а антисистема, яка забрала підприємства й тепер прийшла до землі, аби утвердитися й паразитувати на енергії системи, не довговічна. Усе закінчувалося тим, що Шевченко називав гайдамачиною, і це супроводжується багатьма процесами, які спонукаються або правосуддям, або системою. Вони кажуть, що прийшли надовго (як секретар Донецької міської ради Левченко), тобто прийшли назавжди з «єдиною коліскою», з принесенням лобювання російської мови. Такі гасла були відомі в різні часи. Де вони? Там, де Аскольдова могила, колись був величезний цвинтар російського дворянства. Де вони? Історія невблаганна, антисистема не може панувати довго, бо вона, роз'їдаючи, й сама зникає.

Ми робимо попередження: дестабілізація в Україні — це дестабілізація в Європі. Це наше постійне нагадування. Ніхто не мислить стратегічніше, ніж ті, хто зібрався 16 червня, аніж ті, хто створив цю Всеукраїнську Раду, бо я не бачу урядових, партійних програм захисту та розбудови України, бачення її як системи цілісності, свого місця в політичному тілі Європи. Нам кажуть, добре буде в НАТО, добре буде в Раді Європи. Але

не кажуть про наше власне національне місце як системи, всередині якої стоїть Шевченко. І це, власне, те, з чим ми прийшли до вас».

Георгій ФІЛПЧУК, голова секретаріату Конгресу української інтелігенції: «100 років тому в Києві наклад «Кобзаря» був 125 тисяч. Далі відбувається жорстоке переслідування того, хто видавав, продавав і безперечно знищення всього накладу. Закрито Українську гімназію Котляревського в Полтаві, фігурують міністри освіти, які творять на українських теренах своє бачення, свою ідеологію, де українського немає. Для чого пригадав ці історичні моменти? Лише для того, щоб підтвердити, що доля кожного бездержавного народу стає такою, коли він втрачає своє національне «я», бо він не має на нього права. Але

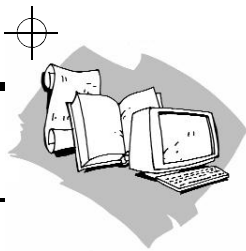
в тих умовах, коли ми в державній Україні, незалежній, маємо свої проблеми, які сьогодні зболені, воляють до всіх, не лише до інтелігенції. Чому українська книга 1 до 20 російських, чому взагалі книга в Україні 1 до 14, якщо аналізувати те, що ми хочемо нести в Європу? Виходячи з цього, мушу напередодні Шевченкового дня згадати В'ячеслава Липинського. Він сказав: «Якщо ми самі не збудуємо держави, ніхто нам цієї держави не збудує за нас. Якщо ми не витворимо своєї нації, ніхто цієї нації не витворить за нас». Але постає запитання: як, на яких цінностях і що ми повинні сьогодні в умовах державної Укра-

їни робити? Я скажу Шевченкове: «Не дуріте самі себе». Сьогодні ті, хто називають себе передніми рядами або елітою, які сповідують Україну лише територіально й географічно, але жодним чином не духовно, не політично, не ідейно, не можуть творити державне й національне «я». Тому саме із субстанцій влади завершуватимуть і починатимуть кожну розмову. І тому в нас так кволо стає на ноги держави, і тому в нас в інформаційному, політичному, правовому, соціальному плані українець такий беззахисний навіть порівняно з будь-якою національною меншиною.

Що домінує в українському політичному, інформаційному, державницькому просторі? Цінності лібералізму, лібералізації. Вони сьогодні ґрунтуються на злі й антинародній приватизації, яка відбувається впродовж усього періоду. Але я запитую всіх, починаючи від найвищих чинників державної влади до звичайних, як Президент любить висловлюватися, маленьких українців: хто дав право на денаціоналізацію? Саме в тріаді: денаціоналізація, лібералізація і приватизація ми втрачаємо мову, культуру, історичну пам'ять, але ми втрачаємо ще й надра та

Квіти Тарасові Шевченку

ЗАХИСТИМО УКРАЇНУ

землю. Кому належать степи, лани, як запитував Шевченко, також відомо. Тому я хотів би, щоб ми щиро й адекватно реагували на все, що відбувається. Якщо ми постійно висловлюємося, що Україні потрібна воля, то волю треба окропити. Якщо ми говоримо: поховаймо, то ми повинні і вставати. Шевченко залишив нам право, зберіг і дав мандат хоч би сьогодні на соціальний, політичний і духовний протест. Тому, безперечно, збайдужілість, яка домінує, панує серед інтелігенції, це, можливо, — найстрашніше зло, яке відбувається нині. Чому? Тому що доведена до стану зубожіння українська інтелігенція не може сьогодні не перетворюватися в приручених гомерів. Вони або виїжджають за межі держави, або стають приручені, де проблема протесту полягає в їхній соціальній незахищеності, де вони пов'язані із контрактом, із найнижчою зарплатою в Європі, із оплатою за навчання своїх дітей у ВНЗ і багатьма іншими речами, що практично нівелює роль інтелігенції.

Сьогодні влада не зацікавлена інтегрувати себе з інтелектуальними й духовними силами, які називаються українською інтелігенцією. І показовим прикладом завжди є те, що влада відсвятковує щось своє, українська інтелігенція, український народ відсвятковує щось своє, і доти ми не маємо права говорити про те, що Україна є духовно й політично вільною і перспективною, доки влада не буде разом із народом”.

Кирило СТЕЦЕНКО, голова Міжнародного фонду К. Г. Стеценка: “Всі ті проблеми, які на початку ХХ сторіччя загрозливо стояли перед Україною, на жаль, досі не вирішені й все ще загрожують, посилюючись, Україні на 16-му році державної незалежності. Нагадаю слова Шевченка: “В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля”. Запитаємо себе: чи ми маємо в своїй хаті свою правду? Ця правда змушена ховатися або створювати громадські альтернативні об'єднання, ні-

бито ми, українці, є діаспорою в рідній країні. Звичайно, колись настане край терпінню. І я звертаюся до української інтелігенції: можна розчаруватися, але не можна зневірюватися. Тому що віра — це те, що є всередині душі, це не те, що ми комусь доручаємо і хтось нас розчарує, підводить, не виправдовує наших сподівань. Ні, якщо в наших серцях є міцна віра в самих себе, вона завжди перемагає.

Ми були серед тих, хто ініціював створення Всеукраїнської Народної Ради, яка поставала через те, що ми знову відчули, що нашої державній незалежності, нашим базовим українським цінностям загрожує серйозна небезпека. На початку літа ми зверталися до Президента з застереженнями, проханнями й пропозиціями, що ми можемо ініціювати народні рухи, які сприяли б тому, щоб підтримати Президента в боротьбі проти загроз нашому національному суверенітету й нашим головним українським цінностям. Всеукраїнська Народна Рада засвідчила себе як громадянська трибуна, як місце і символ національної єдності українських громад, як авторитетне освячення ініціатив національного прориву, але також стала на захист базових цінностей, святинь, символів і сутностей України. І такою сутністю України є Т. Г. Шевченко.

Доля України нам не байдужа. Дух України, який у серці кожного, треба показати. Показати, що ми не зневірилися. І це означає, що ми переможемо, незалежно від того, які будуть повороти в боротьбі за владу, а не за Україну. Тому що нас більше, і якщо ми освячені вірою в наші національні святині, ми завжди переможемо”.

Підготувала
Ольга СКРИПКА
Фото
Олександра ЛИТВИНЕНКА

Національна філармонія. Виступає Національна заслужена капела бандуристів України імені Г. Майбороди. Художній керівник і головний диригент — народний артист України Микола Гвоздь

«ОБНІМІТЬСЯ Ж, БРАТИ МОЇ...» — ЧИ ПОЧУЄМО КОБЗАРЯ СЬОГОДНІ?

9 березня 2007 року, в день 193-х роковин від дня народження світоча і пророка української нації Тараса Григоровича Шевченка, Луганське обласне об'єднання ВУТ “Просвіта” провело низку заходів на вшанування Великого Кобзаря.

Поклали квіти до пам'ятників і погрудь Тараса Шевченку, встановлених в обласному центрі й інших містах і районах Луганщини, просвітянські активісти виступили з палкими промовами та привітаннями на місцевих теле- і радіоканалах, у навчальних закладах області виготовлено стіннівки і плакати, присвячені генію нашого народу.

Організовано регіональний конкурс на найкраще прочитання творів Тараса Шевченка або власних поезій про нього серед учнів загальноосвітніх шкіл Луганська і студентів ВНЗ області.

Конкурс створив атмосферу загального піднесення не лише серед його учасників, а й серед їхніх рідних, які в Українсько-кандаського центрі “Відродження” насолоджувалися виступами своїх дітей та онуків. Ми переконані, це ламає звичні стереотипи у сприйманні Луганського краю як усучіть зросійщеного, бездуховного, безталанного тощо.

Одразу після конкурсу відбулася ще одна просвітянська акція. Обласне просвітянське об'єднання спільно з керівництвом облдержтелерадіо, обмінявшись думками та з'ясувавши позиції, після кількогодінного бурхливого установчого “круглого столу” започаткували новий спільний проект, розрахований, зокрема, і для мовлення на FM-хвилі — “Українська мова на Луганщині очима молодих”.

Водночас у Луганську відбулася творча зустріч відомого українського письменника, просвітянина, лауреата премії ім. Івана Огієнка Олександра Неживого з українською інтелігенцією області, під час якої йому вручили найвищу нагороду ВУТ “Просві-

та” імені Тараса Шевченка “Будівничий України”.

Подібні заходи провели районні та міські просвітянські об'єднання, серед яких варто виділити Сіверськодонецьке міське, Новопсковське та Сватівське районні тощо. Та поряд із моральним піднесенням українців Луганщини у Шевченкові дні слід звернути увагу на умови, в яких відбувалося цьогорічне відзначення пам'яті Великого Кобзаря. Так, продовжується кримінальне переслідування просвітянина Сергія Мельничука, який займає активну та безкомпромісну позицію у виборюванні повноцінної державності української мови. “Незалежні” суди вже майже рік ігнорують звернення обласного та Луганського міського об'єднань товариства “Просвіта” щодо незаконності рішень місцевих рад про надання російській мові статусу регіональної. В обласному центрі ще з минулої осені довкола пам'ятника Шевченкові на деревах висять сині стрічки — символ правлячої в краї тоталітарної, антидержавницької, промосковської Партії регіонів. Реваншистські антидержавницькі сили після кровопролиття в Луганську під час революційних подій 2004 року узурпували територію довкола монумента Шевченкові, “прихватизувавши” й сам пам'ятник, чим відверто хизуються.

Просвітянські заходи вшанування Великого Кобзаря не завершуються; вони триватимуть цілу весну, аж по вікопомний день 22-го травня, коли Тараса Шевченка привезли на рідну українську землю й навечно поховали на Чернечій горі біля Канева.

Сьогодні все українство, особливо на східних та південних теренах, постало перед дилемою: чи й надалі бути роз'єднаними і втратити все здобуте й напрацьоване, чи прислухатися до Шевченка: “Обніміться ж, брати мої, молю вас, благаю!” та раз і назавжди вибороти омріяну соборність.

Прес-центр Луганського обласного об'єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка

ПОДАРУНКИ ПРОСВІТЯН НА СВЯТО

Шевченківські дні Херсонське обласне об'єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка зустріло традиційними заходами в закладах освіти та виступами активістів “Просвіти” Херсонщини в засобах масової інформації області. Не обійшлося свято без подарунків просвітян для територіальної громади Смаглявої Таврії. Так, 9 березня 2007 р. Херсонська міська Центральна бібліотечна система імені Лесі Українки отримала 300 аудіокaset із записами унікальної української

автентичної музики, що сприятиме можливості долучитися до витоків народної душі відвідувачам 23 бібліотек міста Херсона. Музика Буковини та Прикарпаття, Полісся та Підляшшя, Поділля та Галичини, музика, яка завдяки копіїткій і фаховій роботі сотень науковців-просвітян збережена для пращурів тисячолітньої України, нині є надбанням херсонців, які переосмислюють свою місію в суспільстві.

Олег ОЛЕКСЮК, м. Херсон

Чому тих, кого називають олігархами або, простіше кажучи, злодюгами чи й бандитами, так тягне саме до святих місць України? Чи то темне, диявольське завжди тягнеться до світлого? Чи просто ворогам України хочеться плюнути в найсвятіші наші місця? Щоб ще раз засвідчити свою зневагу до всього українського. Все це — не перебільшення. Це враження від почутого й побаченого на “круглому столі” “Захистимо Шевченківські місця”. Проїшов він в офісі Фонду сприяння розвитку мистецтв, що у столиці на Подолі. А провели цей захід спільно з Фондом Товариство “Просвіта”, Всеукраїнська екологічна ліга, Фонд культури, Фонд “Тарасова земля”, Всеукраїнська асоціація музеїв і заповідників, Товариство охорони пам’яток, Фонд відтворення пам’яток ім. О. Гончара.

Такий солідний перелік громадських організацій зумовлений надзвичайною важливістю проблеми: дедалі агресивнішим наступом на наші національні святині, заповідні місця. У центрі уваги “круглого столу” — Національний Шевченківський заповідник у Каневі. Адже місце упокоєння нашого генія останнім часом чомусь стало місцем діянь, далеких від святого і від духовного. А починається все, як і загалом у нашій державі, на столичних Дніпрових пагорбах. Тому гострий стурбований виступ голови ВУТ “Просвіта” **Павла Мовчана** на відкритті “круглого столу” і задав тон усій розмові. На що перетворюються оспівані Тарасом “і Дніпро, і кручі”, а також все, що довкола Славутича? З гіркотою говорив голова “Просвіти” про потворні проекти якихось шоу-центрів навіпроти християнських храмів, про те, що скоро вже не поступишся ні до берега Дніпра, ні до мальовничих приміських озер, лісів і лук. Усе обмуровується, огорожується, приватизується і “прихватується”.

Щодо Канева, то Павло Мовчан запропонував негайно включити територію, прилеглу до Тарасової могили, до складу Національного Шевченківського заповідника, щоб заборонити всілякі оборудки з землею і дивні забудови в цих святих місцях. Також він вніс пропозицію провести в Каневі виїзне засідання Комісії з захисту культури і духовності при Президентові за участю профільного комітету парламенту, представників громадських організацій. Учасники зібрання пого-

СОКИРОЮ — ПО СВАТИНЯХ

Учасники “круглого столу” (зліва направо): Леонід Гопанчук, Павло Мовчан, Тетяна Тимочко, Михайло Іщенко

дилися з цією пропозицією. Таке засідання пропонується провести наприкінці березня.

Про численні проблеми з охороною, збереженням нашої національної спадщини говорив на “круглому столі” заступник голови Всеукраїнського товариства охорони пам’яток **Микола Пархоменко**. Ситуація тривожна, і особливо це видно на прикладі нашого Києва, де охорона історичної спадщини на найгіршому серед столиць Європи рівні. Що вже порівнювати з такими містами, як Париж чи Лондон з їхніми загальносвітовими цінностями, але навіть столиці наших сусідів — Чехії, Болгарії, Румунії, Польщі набагато дбайливіше ставляться до своїх історичних святинь. У Києві ж продається і роздається кожен квадратний метр, навіть у найсвятіших місцях. Тому, запропонував М. Пархоменко, треба негайно ввести мораторій на приватизацію територій історико-культурної спадщини.

Заступник голови Всеукраїнської екологічної ліги **Тетяна Тимочко** з сумом констатувала, що й за останні 2 роки не відбулося жодних позитивних зрушень у збереженні природи, в тому числі й на заповідних територіях, довкола наших національних святинь. Стосовно Канівщини, то тут руйнація, яка почалася ще з уведенням у дію Канів-

ської ГЕС, триває й нині. За бездіяльності державних контролюючих органів. Вихід один: подавати в суд, зазначила Т. Тимочко. І повідомила, що громадська організація вже подала до суду позов на Черкаське обласне управління екології за їхню бездіяльність у контролі за збереженням природи.

“Шевченківську Канівщину просто добивають”, з гіркотою сказав у своєму виступі голова фонду “Тарасова земля” **Михайло Іщенко**. І навіть такі кричущі факти: на додачу до сумнозвісної Канівської ГЕС тут затіяно спорудження гідроакумуючої станції, що є просто диверсією проти екології. А хто затіяв будівництво найбільшого в Європі птахокомбінату з його очисними спорудами за кілька кілометрів від могили Кобзаря? Невже у величезній Україні не знайшлося іншого місця? Довкола Чернечої гори, поховання Тараса, активно скуповують дворища під якісь офіси. Всього за кілька кілометрів від гори спритні бізнесмени будують свої котеджі. І взагалі з усіх сотень кілометрів Дніпра залишилося хіба що кілометрів 20, якраз поблизу Канева, саме таких, які оспівав Шевченко. І то на ці заповідні залишки постійно йде наступ.

Ігор Ліховий, донедавна міністр культури і туризму України, а перед цим — директор

Канівського заповідника, сказав прямо: влада Канівщини і загалом Черкащини змушена перебувати в стані війни за збереження Шевченківських місць. Цю неоголошену війну проти українських святинь ведуть усілякі олігархічні антиукраїнські сили, яким байдужа наша національна історія, наші святині.

Канівські проблеми пов’язані з загальноукраїнськими, нагадав генеральний директор національного заповідника “Києво-Печерська Лавра” **Сергій Кролевець**. Промовець навів довгезлений перелік наших заповідників, які опинилися в облозі. А стосовної самої Лаври, то тут ситуація просто кричуща. Директор прокоментував недавні тривожні повідомлення про зсуви, обвали на території Лаври. У їхніх причинах мала б розібратися започаткована наукова експертиза. Вже перші її дослідження засвідчили: в районі Лаври серйозні екологічні проблеми. Але за браком коштів ці дуже нагальні дослідження припинено. Щодо техногенних факторів, зокрема, будівництва, то Лавра просто в облозі: поруч, за її стінами, а то й на її території ведеться досить дивне будівництво принаймні семи об’єктів. Чи не час уже розібратися, хто й що рие і мурує біля нашої головної духовної святині?

Своїм боєм з приводу руйнації духовного середовища, історико-культурних національних святинь поділилися також народний художник України **Анатолій Гайдамака**, директор Канівського Шевченківського заповідника **Мар’ян Пиняк**, художник, автор проекту “Святині землі української” **Леонід Гопанчук**, кандидат філологічних наук, представник Фонду сприяння розвитку мистецтв **Ірина Олійник**, яка вела цей “круглий стіл”.

І останнє. Захід планувався ще й як пресконференція для журналістів преси, радіо і телебачення. Були колеги з деяких друкованих видань. Натомість зігнорували захід провідні українські телеканали. Очевидно, така політика тих, хто володіє цими наймасовішими засобами інформації: замовчувати кричущу руйнацію наших духовних святинь. Чи прикривати цю руйнацію. Цікаво, чи багато українських мас-медіа оприлюднять і ось це пронизане боєм звернення громадських організацій, які ініціювали “круглий стіл”? Не може ж це й далі залишатися гласом волаючого в пустелі. Каміня вже розкидано багато. Час збирати, час рятувати й берегти те святе, чим тримається нація, держава.

● **Петро АНТОНЕНКО**

В останнє десятиліття проблема охорони об’єктів культурної спадщини стала провідною темою, яку піднімає громадськість, національні і зарубіжні ЗМІ, неурядові екологічні й пам’яткоохоронні організації.

Масштаби нищення земель історико-культурного призначення, заповідних і природоохоронних територій, не мали прецедентів у минулому й повинні були б стати предметом особливого розгляду Ради національної безпеки.

Уперше в історії Києва не лише “розкручується”, а й починає реалізовуватися ідея суцільної забудови набережної та схилів Дніпра, які завжди були обличчям стародавнього міста, його візитною карткою і окрасою. Окрім одноповерхової приватної забудови, схованої в зелених шахах, тут століттями домінували золотаві маківки Києво-Печерської лаври, Видубицького монастиря, Михайлівського Золотоверхого собору. Тепер у силует правого берега Дніпра ввіряться нові “домінанти”, подібні до будинку по вул. Грушевського. Нова забудова перекриє чудові дніпровські краєвиди з правого берега і спотворить панораму оспіваних піснями зелених схилів, що нині тішать око киян і гостей столиці України.

Загроза Дніпру від київських передмість докотилася до самого Канева. Під міфічні бази відпочинку передається земля в охоронних зонах Канівського заповідника, навпроти Чернечої гори. Прибережна смуга, яка, згідно з Земельним Кодексом України, не підлягає забудові, відрізана від навколишніх сіл

ЗАХИСТИМО ШЕВЧЕНКІВСЬКІ МІСЦЯ!

високою огорожею з охоронними вежами.

Місця, де жив і перебував Тарас Шевченко, є святими для всіх українців, але й тут процес хижацького та безглузлого знищення і історичних місць, і природи набув нечуваних розмірів. У цьому контексті привертає увагу село Прохорівка Канівського району Черкаської області. За старих часів там була переправа через Дніпро, якою користувався Тарас Шевченко, коли приїздив у гості до родини Максимовичів. Ці місця поки що залишилися: і місце переправи, і дамба (збудована за царяці Єлизавети), і маєток Максимовичів. Цей історичний куточок природи за останні роки став об’єктом іншої уваги. Прикро, що це відбувається за допомогою місцевої влади. Обурливим фактом стало захоплення майже 5 га землі на березі Дніпра в с. Прохорівка. Як стало відомо, рішенням Черкаської обласної державної адміністрації від 10.01.2005 р. за № 01-20/51 одному приватному підприємцю було видано дозвіл на підготовку матеріалу попереднього погодження з вибору земельної ділянки під розміщення оздоровчого комплексу за рахунок земель Золотоніського держлісгоспу площею 4,9 га, що в адміністративних межах Прохорівської сільради Канівського району. Голова обласної держадміністрації затвердив цей проект 16 вересня 2005 року (№ 409). Землі відведено за рахунок

Золотоніського держлісгоспу. І навіть нарахована компенсація в сумі 222852 грн. на відшкодування втрат лісгосподарського виробництва. Тобто, за гроші видано дозвіл на порубку лісу на самому березі Дніпра.

На жаль, усі скарги громадськості до Президента України, Генеральної прокуратури, рад різних рівнів, міністрів реального результату не дали. Потрібно терміново накладати мораторій на виділення будь-якої земель будь-яким особам та організаціям біля села Прохорівка Канівського району Черкаської області й приєднати ці землі до Канівського природного заповідника та до Шевченківського національного заповідника. **Зберегти землі від захоплення може лише надання їм статусу заповідних, чого можна досягти тільки політичною волею справжніх патріотів України.**

Понад 80 років минуло відтоді, як провідні вчені України, серед яких насамперед академіки Микола Біляшівський і Володимир Різнченко, розробили проект Національного парку або ж комплексного заповідника з зразком найкращих світових європейських і північноамериканських парків. Та ігнорування наукової думки найвищих учених патріотів привело до незворотних змін. Зокрема, ніколи вже не відновити тих збитків, яких зазнала канівська земля внаслідок спорудження тут ГЕС і наступу водосховища на лівий берег Дніпра.

Проблеми Канівщини можна вирішити лише в комплексі, створивши на території Національний парк, як того хотіли наші попередники. Вирішуючи майбутнє Канева у 20-ті роки минулого століття, вони дивилися далі від нас, людей XXI століття.

Нешадно знищуються придніпровські луки й береги навколо столиці. Під забудову замито заповідні землі Конча-Заспи. Гідронамивом знищено 500 га луків і островів. Близько 20 км піщаної берегової смуги між Осокорками й Процевом наміто в останні два роки.

Викликом здоровому глузду і владі стали відводи сотень гектарів земель у заплаві Дніпра (в тому числі островів Дикий і Ольгин) за рішеннями всього лише сільської ради Козина. Не дивлячись на втручання в ситуацію навколо Козина вищих посадових осіб держави, забудова елітних земель навколо триває.

Продається не лише придніпровська земля, а й прибережні території під водою для подальшого наміву і забудови.

Заплави Дніпра нижче Києва і Канева чи не єдині його частини, що донедавна зберігали свій первісний стан, оскільки весь басейн Дніпра в межах України до самого Чорного моря перегорожений штучними морями. Ці заплави є також дніпровським екологічним коридором для перелітних птахів. Тут ще збереглися види рослин і птахів, що їх занесено до Червоної книги. Віками тут були

нерестилища всіх видів риб. Сьогодні ці нерестилища майже знищено. Внаслідок цього в Канівському водосховищі рибні запаси скорочуються щорічно на 10—15 %. Через кілька років, вважають екологи, лов риби стане неможливим. Любительська рибалка буде проблематичною ще і через відсутність підходів до Дніпра.

Забудова берегів унаслідок намівів сотень гектарів призвела до неприпустимого звуження русла річки, що, за висновком учених, може стати причиною катастрофічних наслідків у випадку максимально високої повені, якої, на щастя, не було останні 35 років. Окрім того, дніпровську воду п’ють 35 млн. українців. Порушення екологічного стану Дніпра внаслідок неконтрольованих витоків згубно впливатиме на здоров’я нації.

Природні ресурси, земля, культурна спадщина є найбільшим національним багатством кожної країни. Зберегти їх для майбутнього — обов’язок не лише громадськості, а й влади.

● **Фонд сприяння розвитку мистецтв, Всеукраїнська екологічна ліга, Фонд культури, Фонд “Тарасова земля”, Всеукраїнська асоціація музеїв і заповідників (ВУАМ), Товариство “Просвіта”, Товариство охорони пам’яток, Фонд відтворення пам’яток ім. О. Гончара**

Продовження.
Початок у ч. 10 за 2007 р.

ЕЛЕКТРОМАГНІТНІ ПОЛЯ КОМП'ЮТЕРА

Нині дитина знайомиться з комп'ютером уже в початковій школі, а в майбутньому комп'ютер стане невід'ємною частиною життя і праці практично кожної людини. Проте з часом з'являються професійні захворювання. "Комп'ютерні хвороби", як і галузі, що їх спричинили, ще дуже молоді й мало вивчені. На Заході, правда, ведуться дослідження в цьому напрямку, навіть розроблені відповідні курси лікування і цілі комплекси вправ для профілактики таких захворювань. Але, на жаль, багато з нас цього не знають. А навіщо ризикувати і хворіти, коли просто необхідно виконувати елементарні заходи екобезпеки. На жаль, мало хто з нас, особливо у молодому віці, над цим замислюється.

Сьогодні комп'ютер через ЕМП, які він випромінює, особливо його монітор, не є безпечним для здоров'я людини.

Спектр випромінювання комп'ютера містить у собі рентгеновське, ультрафіолетове та інфрачервону області спектра, а також широкий спектр електромагнітних хвиль інших частот. Небезпеку рентгеновських хвиль спеціалісти вважають досить малою, оскільки цей вид ЕМП поглинається склом екрана. Щодо впливу на людський організм електромагнітного випромінювання більш низьких частот — випромінювання низькочастотного діапазону (50—100 Гц), то тут учені й захисники споживачів поки не мають єдиної думки. Дослідження останніх років тільки підсилили занепокоєння і поставили питання, що залишаються без відповіді.

Джерелами змінних електричного і магнітного полів у ПК є дисплеї, інші блоки й елементи (схеми). Змінні ЕМП характерні не тільки в комп'ютерах із дисплеями на ЕПТ, а й у нових комп'ютерах із рідкокристалічними екранами. Нерівномірність і форма розподілу змінних електромагнітних полів у певних випадках можуть бути більш небезпечні для сусідів по приміщенню, ніж для користувача ПК. Це необхідно враховувати при виборі розміщення комп'ютерів у робочих кабінетах.

ВПЛИВ КОМП'ЮТЕРА НА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

Зір людини. Напевно, кожен знає, що комп'ютер, його монітор насамперед впливають на зір людини. На думку офтальмологів, небезпечний не стільки сам екран комп'ютера, як непрофесійно складені програми. Очі людини напружуються через безперервний біг світлових променів. Зазвичай ми моргаємо двадцять разів на хвилину, при цьому слезовидільні залози зволожують роговицю. *Нерухомо дивлячись на екран, ми моргаємо втричі рідше. Око стає "сухим", це веде до зниження гостроти, а потім і до втрати зору.*

Стрес. Під стресом будемо розуміти емоційні переживання, внутрішні напруги, викликані саме роботою з комп'ютером. Наприклад, людина вмикає комп'ютер і замість звичайного на екрані надпису-команди, що далі робити, з'являється надпис на кшталт: "Диск С не знайдено" або якась інша інформація. Ваш стан у цей момент змінюється, і організм переживає "гострий стрес". Наслідки стресу — виникнення в організмі значних зсувів у бік негативу, що веде до появи захворювання.

Остеохондроз. Працюючи за комп'ютером, людина довгий час

ЕЛЕКТРОМАГНІТНІ ПОЛЯ КОМП'ЮТЕРА І ДИТИНА

Цикл публікацій директора Українського інституту екології людини, професора Михайла КУРИКА

Фото О. Литвиненка

сидить у положенні, яке диктує робоче місце. Довготривале перебування в одній позі приводить до постійного навантаження однієї групи м'язів і до відсутності навантаження для інших груп.

Якщо наслідок перенапруження м'язів — біль, то довготривала відсутність навантаження на м'язи призводить до їхньої дегенерації і як наслідок — до остеохондрозу.

Наслідки впливу ЕМП комп'ютера на людину. Працюючи на комп'ютері, опромінюють людину переважно поля відносно низьких рівнів. Численні дослідження в області біологічної дії ЕМП дозволили виявити найбільш чутливі системи організму людини: нервова, імунна, ендокринна і статеві. Саме ці системи організму є критичними і їхні реакції обов'язково мають враховуватися при оцінці ризику впливу ЕМП на організм людини, особливо на дитячий організм.

Вплив на нервову систему. Дослідження, проведені в різних країнах світу, дають підставу зараховувати нервову систему до однієї з найчутливіших в організмі людини до дії ЕМП. На рівні нервових клітин, структурних утворень, при передачі нервових імпульсів (синапсів), на рівні ізольованих нервових структур виникають істотні відхилення при дії ЕМП малої інтенсивності, змінюється вища нервова діяльність, пам'ять у людей, які контактують з ЕМП. Такі люди мають схильність до розвитку стресових ситуацій. Певні структури головного мозку мають підвищену чутливість до ЕМП. Зміна проникливості гепатоенцефалічного бар'єру може привести до несподівано несприятливих ефектів. Особливо високу чутливість до ЕМП має нервова система ембріона.

Вплив на імунну систему. Є багато наукових досліджень, які свідчать про негативний вплив ЕМП на імунологічну реактивність організму, порушення процесів імуногенезу переважно в бік їхнього пригнічення. Встановлено, що у тварин, опромінених ЕМП, змінюється характер інфекційного процесу, протікання якого стає важким. Виникнення аутоімунітету пов'язується не стільки із зміною антигенної структури тканин,

скільки з патологією імунної системи, в результаті чого вона реагує проти нормальних тканинних антигенів. Відповідно до цієї концепції, основу всіх аутоімунних станів складає насамперед імунodefіцит по тимус-залежній клітинній популяції лімфоцитів. Вплив ЕМП високих інтенсивностей на імунну систему організму проявляється в пригніченні Т-системи клітинного імунітету. ЕМП можуть сприяти неспецифічному пригніченню імунітету, підсилено утворення антитіл до тканин плоду і стимуляції аутоімунної реакції в організмі вагітної самки.

Вплив на ендокринну систему і нейрогуморальну реакцію. Російські вчені ще в 60-ті роки ХХ століття, пояснюючи механізм функціональних порушень при дії ЕМП, головне місце відводили при дії ЕМП змінам у гіпофізно-наднирковій системі. Дослідження довели, що при дії ЕМП, як правило, відбувалася стимуляція гіпофізарно-адреналінової системи, що супроводжувалося збільшенням вмісту адреналіну в крові, активацією процесу згортання крові. Було визнано, що однією із систем, яка рано і закономірно включається у відповідну реакцію організму на вплив різних факторів зовнішнього середовища, є система гіпогаламус — гіпофіз — кора наднирників. Клінічні дослідження підтверджують саме цей механізм реакції організму на вплив ЕМП.

Вплив на статеву систему. Порушення статевої функції звичайно пов'язують із зміною її регуляції з боку нервової та нейроендокринної систем, зміною активності гіпофізу під впливом ЕМП. Багатократне опромінення ЕМП викликає зниження активності гіпофізу.

Будь-який фактор довкілля, що впливає на жіночий організм під час вагітності і впливає на ембріональний розвиток, вважається тератогенним. Багато вчених вважають ЕМП тератогенними.

При дослідженні тератогенезу першочергове значення має стадія вагітності, під час якої впливає ЕМП. Визнано, що ЕМП викликають патології, впливаючи на різні стадії вагітності. Хоча періоди максимальної чутливості до ЕМП існують. Найбільш вразливими пе-

ріодами є ранні стадії розвитку зародка, що відповідають періодам імплантації і раннього органогенезу.

Побутує думка про можливу специфічну дію ЕМП на статеву функцію жінок, на ембріон. Встановлено, що більш висока чутливість до дії ЕМП спостерігається у яєчників, ніж у сім'яників.

Чутливість ембріона до ЕМП значно вища, ніж чутливість організму матері, а внутрішньоутробне пошкодження плоду ЕМП може відбуватися на будь-якому етапі розвитку. Проведені ембріологічні дослідження дали підстави зробити висновок, що наявність контакту жінок з ЕМ випромінюванням може привести до передчасних пологів, може впливати на розвиток плоду і збільшує ризик розвитку вроджених патологій.

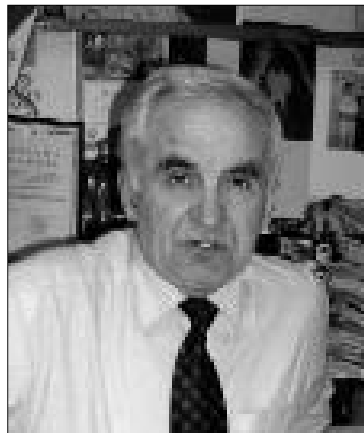
Інші біологічні ефекти. Ще у 60-ті роки ХХ ст. в колишньому СРСР були виконані широкі дослідження з вивчення здоров'я людей, які мають контакт з ЕМП на виробництві. Клінічні дослідження показали, що довготривалий контакт з ЕМП у НВЧ-діапазоні приводить до розвитку захворювань, клінічна картина яких проявляється як зміна функціонального стану нервової і серцево-судинної систем. Виділено навіть окреме захворювання — радіохвильове захворювання. Воно, на думку авторів досліджень, може мати три синдроми залежно від ступеню захворювання: астеничний синдром, астено-вегетативний синдром та гіпотамічний синдром.

Ранніми клінічними проявами наслідків впливу ЕМП на людину є функціональні порушення з боку нервової системи, що проявляється насамперед у вигляді вегетативних дисфункцій неврастенічного та астеничного.

Особи, які довго перебувають у зоні ЕМ випромінювання, скаржаться на слабкість, подразливість, швидку стомлюваність, послаблення пам'яті, порушення сну. Часто до цих симптомів додаються розлади вегетативних функцій. Порушення з боку серцево-судинної системи проявляється, як правило, як нейроциркуляторна дистонія, лабільність пульсу і артеріального тиску, схильність до гіпотонії, біль в області серця та інше. Відзначаються також фазові зміни складу периферичної крові, як лабільність показників із подальшим розвитком вираженої лейкопенії, нейронемії, еритроцитонемії. Зміни кісткового мозку носять характер реактивного компенсаторного напруження регенерації. Зазвичай ці зміни виникають у осіб, які через свою діяльність постійно перебувають під дією ЕМ випромінювання достатньо високої інтенсивності.

Ті, хто працює з магнітними та електромагнітними полями, а також населення, що проживає в зоні дії ЕМП, скаржаться на подразливість, нетерпимість. Через 1—3 роки у деяких появляється відчуття внутрішньої напруженості, метушливості, порушується увага й пам'ять.

Враховуючи, що кора великих півкуль мозку і гіпоталамус мають визначальну роль у здійсненні психічних функцій людини, можна очікувати, що довготривала повторна дія гранично допустимих

ЕМ випромінювань, особливо в дециметровому діапазоні, може привести до психічних захворювань, одним із яких може бути аутизм, захворюваність на який у молодих людей зростає через надмірну працю з комп'ютером.

КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ І ЗДОРОВ'Я ДИТИНИ

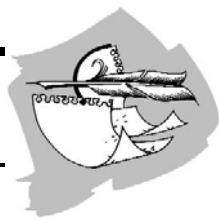
Впровадження комп'ютерної техніки у навчальний процес загальноосвітньої школи крім позитивних моментів має й багато негативних наслідків, які впливають на стан здоров'я школярів. Тому комп'ютеризація школи разом із соціально-економічними і педагогічними проблемами висуває низку фізіолого-гігієнічних питань, насамперед щодо здоров'я школярів. Техніка, запроваджувана у масову школу, не повинна шкідливо впливати на самопочуття і розвиток дітей.

Проте дослідження низки авторів показали, що заняття з використанням ЕОМ призводять до більшого напруження функціонального стану організму порівняно зі звичайними уроками. Найбільш виражені несприятливі зрушення щодо праездатності й функціонального стану організму виявлено у школярів 1-го (6—7 років) і 5-го (11—12 років) класів, які зазнають найбільшій труднощів в адаптації до такого виду діяльності.

Обстеження учнів 9—10-х класів засвідчило, що при безперервній роботі за екраном дисплея упродовж 30 хв. знижувалася праездатність, збільшувалася кількість помилкових реакцій на світловий подразник, тобто розвивалася втома. Уже після 20-хвилинної безперервної роботи за дисплеєм у учнів 10-х класів з'явилися ознаки втоми, що супроводжувалися головним болем, болем у ділянці очей і скронь.

Швидка втомлюваність школярів багато в чому залежить від гігієнічних умов. Доведено, що упродовж навчального року в кабінетах електронно-обчислювальної техніки (навіть обладнаних системою централізованої приточної вентиляції) створюються несприятливі умови навколишнього середовища: перегрів приміщення, значна сухість повітря, пил. За цих умов характер змін функціонального стану організму від початку до кінця занять має тенденцію до погіршення. Ці дані збігаються з результатами інших досліджень. Встановлено, що зміни функціонального стану організму учнів при роботі з дисплеєм залежать від тривалості та інтенсивності занять. Для учнів 7-х класів оптимальним слід вважати час роботи з дисплеєм, зокрема на уроках математики — 20 хвилин, допустимо його збільшувати до 25 хвилин. Для учнів 8-х класів при дотриманні вільного режиму оптимальна тривалість занять повинна складати 24—30 хвилин.

Далі буде.

Всім було радісно й трішечки жалко,
Коли на Десні народилась Русалка.
Таке от сріблясте з'явилося диво,
Маленьке. Хвостате. І очі, як сливи.
Таке собі щастя: срібляста малюся...
І так делікатно світилась матуся.
Збирала зелені сяйливі листочки,
Аби була доля. Для річки і дочки.
Аби не наврочити... Вічно у русі
Така була завжди — Хвиля-матуся.

Шляхетна акація древнього роду
Пелюстки граційно розсипала в воду,
Трава заснувала горбочки, горби,
Забубонили старезні дуби,
Водяники, та й нечиста вся сила
Заворушилася. Заговорила.
Нявки стрибали щасливо у житі
Квакали жабки: “Будемо жити!”.
Білі хмаринки пливли в небесах.
Падав й возносився радісний птах,
Забубнявіли й розквітлі бруньки
І появились домовички.
То вже істоти поважного стану,
Гнізда, так просто, лишати не стануть.
Ще й Перелесник, до біса вродливий...
Всі позлітались побачити диво...

Вся та чудна і кошлата процесія
Низько вклонилась маленькій принцесі,
Сріберній краплі царського роду,
Що верховодив дивним народом.

Далі... Що далі? Сказати нетрудно:
Хвилює слалися свята і будні.
Берегом річки бавились діти,
Нишком спускались дівчата по квіти.
Вінки заплітали й пускали на плесо,
І задивлялись в нічне піднебесся.
А під вербою закохані пари
Щось лебеділи отут вечорами.
Хвиля ж навчала маленьку пустунку.
Тільки ж маленька... Яка там наука?
Зірчаста істота в блакитнім плащі
Ловила в долоньки весняні дощі
До берега прагнула, мати тривожилась:
“Туди не дивися. Туди нам не можна...
Місця немає для нас там ніде,
Інші там землі. Машин і людей.
Ось вони, бач, де горить окомом,
Люди снуються залізним мостом.
Вічно летять і кудись поспішають,
Тільки навіщо? Того ми не знаєм...
Люд неспокійний, щось вічно придума,
Але від того нам страшно і сумно.
Вони безбезділля — людські оті стежі.
Постережися. Будь обережною.
Вони не відходять з найжджених трас,
Але віддавна знають про нас.
Дітям складають з легкої руки
Різні примовки і дивні казки.
Світи у нас інші, життя у нас різне,
Може, лиш в слові... Може... у пісні
Ми ще єдиний веселий народ,
Без ворожнечі, тривоги і турбот”.
Так навчала до самого ранку
Хвиля-матуся маленьку Русалку.

Раптом тривога між дивного люду,
Дим підійнявся із пилу та бруду,
Загуркотіли мости і причали,
Небо зчорніло. Ліси запалали.
Пожовкли нараз весняні дерева,
Лілеї зів'яли. Пожухла трава.
І хоч не було ані сонця, ні спеки
На берегах утворилося пекло.
Так-от, раптово, на узбережжі...
На видноколі — пожежа... Пожежі...
З землі аж до неба здійнявся димок,
І крик, ніби грім: горимо! Горимо!

І все було так: серед інших новин
Почула Русалка про зірку Полин.
Ту, що віддавна на землю летіла,
Що землі і води вона отруїла,
Люди кричали немов при розрусі,
Нараз посивіла й зів'яла матуся,
Пішла головою на берег безтямно
Та й налетіла на огненний камінь.
І там вона вмиг почорніла, згоріла,
І попелом в небо кудись полетіла.
Може, хотіла там русло пробити,
Або когось, або щось зупинити...
Ніхто й не помітив, як Хвиля пала,
І що залишилась на світі мала.
Вони ж поспішали: за валкою валка,
І не почули, як плаче Русалка.
Може, і хтось запримітив приблуду,
Тільки він скоро про неї забуде.
Вони від'їжджають,
машини... машини...

це не професія, а Дар, який йому не належить, він повинен його оддати. Поезія — це найточніший промір нації і Слова як головного скарбничого нації, на виживання і самоствердження. Відкриття нового поетичного проекту “Слова Просвіти” — перші симптоми нашої з вами одужання. Ось ще б продерли очі наші книговидавці...

Наталя ДЗЮБЕНКО ПРО ПОЕЗІЮ

Поезія — це пробудження людської душі. Це осягнення через Слово своїх почуттів і поривань. Власне, поезія надає систему духовних і моральних координат, першою сигналізує суспільству про його больові точки. Вона невидимо, але відчутно впливає на всі сфери людської діяльності. І якщо вона незатребувана, значить, наше суспільство хворе, не спроможне подивитися в очі власній совісті. Вона — наш сповідальник, наше чистилище, через яке повинна пройти кожна людина, вона — наш провідник у майбутнє. Поезія мучить, бентежить, але й воскрешає в людині людину. Це постійно відкриті очі на зло, постійна боротьба з ним, і постійна перемога над ним. Це одвічна таїна любові й надії. А для самого поета — це многотрудний, часто мученицький шлях пильного спостерігача, тому що він зобов'язаний робити те, що нікому не можна, і не робити того, що всім дозволяється. Не заважайте тим, хто працює поетом. Бо

РУСАЛЧИНА ЗАВОДЬ Чорнобильська легенда

Ще чутно їх лемент й ридання дитини.
Вони від'їжджають — за хвилею хвиля,
І все проклинають нечисту силу...
Вони повертають від річки убик
І покидають цю землю навік...

Вода прокидалась в розводах сміття
Вже літо і осінь — без вороття,
Обвисли рудяві акації віти
І плава Русалка в старому лахмітті.
Де-де, але зблисне її голова,
Вона обезсилена, але жива.
Вона відмива свої коси від бруду,
Й про себе дивується: де ж вони? Люди?
Вони метушились біля води,
Вони все літали сюди і туди.
Вони повертались і знову зникали,
Вони неспокійні, так мати казали.
Вони щось придумують,
й вічно учверять,
...Та тоскно, як гупають поночі двері
В спустілих хатах і порожніх квартирах...
...Лелеки зібрались вчора у вирій,
І сивий вожак затулився крилом,
Аби не дивитись на рідне село.
У знову на серці так сумно і гірко:
Ну, зірка упала. На те вона зірка...
А як же людини без дуків правічних,
Нехай дуже древніх,
нехай символічних?..

Тоді і весна — не весна, а сезон,
Тоді вся земля — тимчасовий перон,
І навіть оте осяйне літйача —
Звичайна планета, але не зірка.
А як же закоханим бути без Леля
В своїх чуждеальних холодних оселях?

Тоді й позбирались духи на віче:
Духи зібрались старі, предковичні.
Серцем воскресла маленька Русалка
І готувалася з ночі до ранку.
Вдяглася в зірками оздоблені шати,
Корону із перлами, ту, що від матері.
Так і отак перемеріяла,
І раптом збагнула. Повірила.
Довго вона чепурилася...
Тільки під вечір з'явилися.
Приповз закошматілий Водяник,
Сказав, що нелегко, та якийсь вже звук,
Він дуже старий, то потроху нездужа,
Та що тут поробиш, як людям байдуже...
“Так-так”, — цокотіли домовики.
“А ви тут чого, із якої ріки
Сюди приплуганились? Що це за диво?
Ви ж бо, дядьки, ще при ділі, служиві”.
Нахмурились ті, мов од злої негоди:
“Покинули всіх нас жорстокі господарі,
І притулиться було ніде
Побудемо трохи між вас та й підєм”.
Розповідали (і сльози втирали),
Як сипалось жито. Його не збирали.

І падали яблука сонцем налиті,
Отак і зогнили у чорному житі.
“А ми ж не птахи вже якісь перелітні,
Не було такого на білому світі,
Аби на стеблі зітлівали хліба,
І не дали нам зернини з снопа”.
...Ще хтось говорив,
хтось зажурено слухав...

І — не домовились з духами духи.
Порозповзались, од страху бліді,
Лишили Русалку саму на воді.

Лише Перелесник смикнув за косу:
Одвіку не бачив таких от красунь.
Та він припада на обидві ноги
Для них зависокі її береги.
Ще сивий Просяник за ручку зловив:
“Ти тут не лишайся, ти далі пливи,
Тобі тут не можна, ця сріберна креш —
То тільки омана. Від неї умреш”.
А рибка злотава кольнула в шоку:
“Та як залишить без Русалки ріку?
І русло загине, і ми без сліда.
Без неї Десна — то звичайна вода.
Без неї усе переходить у темін,
І ми без родини, й ріка безіменна.
Ти тут залишайся, нікого не слухай”.
...Таки не домовились з духами духи.

У розпачі б'ється об хвилю смерком
Русалка своїм зеленавим хвостом.
Саменька на плесі, сама — у світах,
Ні в кого, нічого вона не пита.
Сама переборює тишу і муку,
Знічев'я виловлює шерехи, звуки.
Вона уже мудра. Навчила біда.
Чого ж вона плаче? Кого вигляда?
Пощо задивляється в сиву пітьму?
Сама себе мучить єдиним: чому?
У хвилях їй видно, як храми горять,
Темніє і хилиться вниз сіножать,
Ось вже і туман над рікою густий,
Та чутно, як падають долі хрести.
Перезимувала потику в печері.
Весна прокидалась — сумна й невесела.
Лиш тенькнув знервований
голос бджоли,
Бруньки вже проклонулись, не зацвіли.
Не чутно в полях сіячів.
Земля зароста бур'яном. Уночі
На берег спливає Русалка без страху,
І дивиться пильно: а що там мурахи?
Та мертві їх гнізда. Залиті в бетон,
І сонні ліси. І усе, наче сон.

Вони ще повернуться —
вірять Русалка,
Вона ще чекає: шемливо і палко.
Онде гуркочуть птахи їх залізні,
Вернутись додому ніколи не пізно.
Бо люди ішли та завжди поверталися.
Усе буде добре. Нічого не сталося.
Та й врешті цярічна весна запізнила,
Акація всохла, та вишенькі — білі.
І сад яблуневий, як зоряна павіть,
Суніці, грибочки пробилися навіть.
Бо літо до літа — твердіша кора,
А слово до слова — і пісня стара
Гуляє й лоскочеться понад Десною,
То хто б не вернувся такою весною?
Нічого... Нікого... Та раптом згадала.
Що ввечері свято. Івана Купала.

Ой на Івана, та й на Купала
Срібна Русалочка квіти збирала.
Ружі червоні. Листок до листочка,
Дівчатам на славу будуть віночки.
Ще розсипала разочок перловий,
Пісню складала — слово до слова.
Громи затаїлись, пихаті та трізні:
Що то за голос! Що то за пісня!
Така величава, гори порушить.
В небо полине. Візьме за душу.

Голос такий калиновий.
Тільки гіркий. Полиновий.

Ой на Івана, та й на Купала
Бідна Русалка дрівця шукала.
Берегом ковзала вгору і вниз
Святому багаттю шукаючи хмиз.
Потім вдягалася в сріберні шати,
Знала ж бо добре: буде багаття,
То по дорогах, стежинах і стежах
Зійдуться люди в святкових оджах.
Та й затанцюють, та й заспівають!
Мати казали. Й сама добре знає:
В свято Купала віддавна, завжди,
Сходились люди біля води,
Щоб перестрибнути
огнений трепет,
Щоби очистити душу од лепу.

Ніч забриніла. Місяць уповні.
Все вже до свята готове.
Навіть знайшла сірники,
Виклала перли й вінки.
Лелечко, леле... Як же чекає!
Тільки пусті небокраї.
Знову нічого... Нікого...
Річка пронизливо стогне.
Русалка з землі піднімається
За гілля берези хапається.
Ось ще хвилина. Ще мить.
Грім з переляку гарчить,
Тільки спізніла гроза.
Немає дороги назад.

Сірник до багаття —
рученька світла...
Має ж хтось бути на білому світі.
Сірник до кострища — біла рученька,
Час вже настав, але ще далеенько
Той, хто стрибне аж за хмари,
З цього високого жару...
Й може, за ним та іще хтось прийде
На це вогнище руде?
Русалка звивається раптом дугою
Що ти, чаклунко, накоїла?
Ліс аж тріпоче од гніву:
“Ні! Відступися, царівно!”
Дош вже лопоче. Русалка летить
У піднебесну блакить.

Вогонь усе вище та вище!
Й тільки сумне попилище...
Тільки лиш чорна вода,
Вчулось? Чи справді рида...
Тільки сумні дерева.
Долі схилилась трава.
Та ще всевидящі зорі,
Бачили всю цю історію,
А ще — лелеченьки білі...
Мови то різні — не вміли
Все перекласти людського
Перед такою грозою.

Ну, а назавтра роздмухав
Вітер по світу злих духів.
Так вона раптом і згнула
Вся та нечистая сила.

Крики, вогні. Бетономішалки...
Може, тоді й народилась Русалка,
Срібляста краплина древнього роду,
Що верховодить дивним народом.

НОВА ХВИЛЯ

Коли після Другої світової війни у Західній Європі та за океаном опинилася хвиля української еміграції, названа політичною, появилось багато різних часописів. Одні з них виходили недовго, інші — аж до проголошення незалежності України в 1991 р., після чого або перенеслися на рідну землю, або, виконавши свою історичну місію й вичерпавши можливості, перестали виходити. Новітня хвиля еміграції, яку спричинила велика економічна криза й масове безробіття наприкінці існування СССР та слідом за його розпадом і яку назвали трудовою, хоч і застала в країнах поселення загалом добре організоване національно-культурне життя діаспори, слабо цікавилася ним. Потрібний був час, щоб вона прижилася, увійшла в нього і активно взялася за продовження справи попередніх поколінь емігрантів.

Саме ця новітня хвиля й “прибила” до далекого канадського берега одного зі знаних на той час у своєму краї подвижників національного відродження, філолога Федора Коника, родом із Ходорівщини, який разом із бандуристом Остапом Стахівим багато концертував, пробуджуючи в душах заляканих людей притлумлену тоталітаризмом національну свідомість і гідність. Думалося — “прибила” на певний час, а виявилось — надовго, коли не назавжди. Як і всі емігранти, він нелегко приживався на американському континенті. Але працьовитість, наполегливість, цілеспрямованість і тверда віра допомогли Федорові подолати труднощі перших років життя поза рідним краєм.

Відтак він став перед проблемою: а що далі? Просто працювати для наг-

МЕТА «ОСНОВИ» — ДОПОМОГТИ КОЖНОМУ ЗНАЙТИ СЕБЕ

роматження сімейних статків чи все-таки спробувати знайти себе ще й на ниві служіння загальнонаціональній справі? Після роздумів Ф. Коник остаточно замірився заснувати й видавати часопис. І нове діаспорне видання стало dokonаним фактом української журналістики. Рідкісним нині для новітньої еміграційної хвилі.

Офіційно його дітище називається українсько-канадським журналом “Основа”. Саме таку назву мав славний літературно-науковий щомісячник (1861—1862) Василя Білозерського, Пантелеймона Куліша і Миколи Костомарова. Виходили ще кілька часописів з цією ж назвою. Отже, “Основа” Ф. Коника немовби виросла на традиціях цих попередників, зберігаючи та примножуючи їхні найкращі риси.

Перше число нового двомісячника приурочено 150-річчю від народження Івана Франка. Рівень поліграфії й тематика часопису засвідчують бажання засновника й видавця робити його “духовно-пізнавальним, покликаним допомогти мені й Тобі, всім, хто читатиме його, глибше замислитись над “власним існуванням”, ширше подивитись на себе і своє призначення в світі, окреслити духовні орієнтири на шляху пізнання істини”.

Відповідно до цих орієнтирів дібрані матеріали

першого числа часопису. Рубрики “Духовно-пізнавальні бесіди” і “Уроки духовної краси” відкрила відома журналістка з с. Кобаків на Гуцульщині Калина Ватаманюк. Дві її статті “До алтаря свого серця” та “Збудуймо храм із чистоти і світла” пробують допомогти читачеві “жити так, аби людям, які перебувають поруч з нами, стало трішечки тепліше”, “витіснити зі свого життя усіляку темноту, усіляку нечисть земну, яка не возсіяє і не

розцвіте у вічності”. Академік АН Вищої школи України Іван Климишин під рубрикою “Наука, віра й... незбагненне” вмістив цікаву статтю “Вчені знаходять Бога”.

Гідно представлено франкіану: статті Володимира Бурбана “Вічний оборонець України”, Романа Пастуха “Велике життя “для одної ідеї” та Ірини Фаріон “Дух, що тіло рве до бою...”

Сторіччю класика української літератури Івана

Багряного присвячено роздуми Сергія Козака про його складне, драматичне життя й творчість.

Громадський діяч Олександр Шокало в статті “Моральна основа громадянського суспільства” застановляється над проблемою рівності перед законом громадян і держави.

Тривожним дзвоном відлунує від зболеваних і обурених рядків Валерія Ясиновського “Дніпро обсіли “жирні коти”. У статті йдеться про орду новітніх “хазяїв життя”, готових убагати під свій кендох увесь білий світ — не тільки “і Дніпро, і кручі”.

Рубрика “Мистецька вітальня” знайомить із долею канадського камерного хору “Музікус Бортнянський” та його патрона українського композитора Дмитра Бортнянського (стаття Ф. Коника), з вишвиальницею Мирославою Кот із Дрогобича, з акторкою Ларисою Баюс із Канади.

Дизайн і верстка Ігоря Дикого, коректура Антоніни Кекляк, творчі знахідки технічного координатора Миколи Плаксія, світлини Валерія Крижова покладають добрий початок “Основі” на шляху до сердець українськомовних читачів — часопис приємно взяти в руки.

Що хочеться принагідно побажати колезі Ф. Коникові та редакції часопису? Розширення цінної рубрики “Галерея старої фотографії” про долю української еміграції до Канади, запровадження розповідей про видатних українських діячів і митців Канади, про канадсько-український фольклор тощо.

Залишається тільки приєднатися до всіх, хто підтримує нову “Основу” і словом, і ділом.

● Роман ПАСТУХ, м. Дрогобич

БІБЛІОТЕКА

УКРАЇНСЬКА КНИГА НА УЗБЕЦЬКІЙ ЗЕМЛІ

У Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського відбулася Міжнародна наукова конференція “Україна—Узбекистан: паралелі історичного шляху та магістралі співробітництва в XXI столітті” й відкриття книжково-інформаційної виставки з аналогічною назвою, яку підготували співробітники НБУВ. Розгорнуто також фотовиставку “Узбецька історія та сучасність. Культура і традиції”, люб’язно надану Посольством Республіки Узбекистан в Україні.

Організатори заходів: Національна академія наук України, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, Посольство Республіки Узбекистан в Україні.

Перед присутніми на відкритті виставок виступили Надзвичайний і Повноважний Посол Республіки Узбекистан в Україні Ілхом Хайдаров; генеральний директор Національної бібліотеки Узбекистану, президент Бібліотечної Асоціації Узбекистану, доктор соціологічних наук Абсалом Умаров; президент Міжнародної асоціації українців, академік НАН України Ярослав Яцків; генеральний директор Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, академік НАН України, голова Ради директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів Академії наук — членів Міжнародної асоціації академії наук Олексій Онищенко; депутати Верховної Ради України; дипломати, вчені. У заходах узяли участь представники творчої інтелігенції Києва, узбецької діаспори в Україні.

На конференції висвітлювалися особливості українсько-узбецьких культурних взаємин; історичні зв’язки й етнічні контакти між землями Узбекистану й України протягом останнього тисячоліття; українсько-узбецькі відносини у контексті Південно-Східного вектора зовнішньої політики України; перспективи співробітництва України й Узбекистану в освітній галузі України й Узбекистану; євразійський бібліотечний простір: перспективи взаємодії; українсько-узбецькі літературні взаємини: історія й сучасність та ін.

На книжково-інформаційній виставці в контексті сучасної світової цивілізації розкрито історію, багату й унікальну культуру узбецького народу; перспективи сучасного розвитку й потенційні можливості співпраці двох країн — України й Узбекистану. В експозиції представлено узбецьку наукову літературу й твори красномовного письменства в українських перекладах.

Особливий інтерес викликала електронна презентація українських раритетних видань, які зберігаються в Національній бібліотеці Узбекистану ім. А. Навої, серед яких: Літопис Грабянки, виданий у Києві 1854 р., “История Малороссии” М. Маркевича (М., 1842), “Записки о Южной Руси” П. Куліша (С.-Пб., 1856), твори Г. Сковороди (С.-Пб., 1860), “Кобзарь” Т. Шевченка (Прага, 1876), “Повести Григорія Квитки” (С.-Пб., 1858) та ін. Культурний обмін між Україною й Узбекистаном у бібліотечній сфері розпочався у 20—30 роки ХХ ст.

Завершальним актом нинішніх просвітницьких заходів стало підписання генеральними директорами національних бібліотек України й Узбекистану угоди про співпрацю наших бібліотечних систем в інформаційній сфері.

Вл. інф.

НАУКА ДІАСПОРИ

Щойно вийшов з друку в США й надійшов в Україну Бюлетень Наукового Товариства ім. Т. Шевченка в Америці (ч. 22, 2006) під загальним заголовком “Керівники української науки зустрічаються в НТШ-А”. В оглядовій статті голова НТШ проф. Орест Попович говорить, що це вже третя за останні 2 роки зустріч голів та представників чільних українських установ США, які зібралися на чергову нараду з ініціативи попереднього голови Товариства Лариси Онишкевич.

Патріотичну позицію НТШ, спрямовану для об’єднання й координації дій українців Північної Америки і України, підтримали представники наукових установ, які брали участь у нараді. Зокрема, Українську Вільну Академію Наук в Америці (УВАН) представляли науковці Олекса Біланюк та Альберт Кіпа; Український Науковий Інститут Гарвардського Університету — Тиміш Голованівський, Григорій Грабович, Любомир Гайда, Майкл С. Флаер; Канадський Інститут Українських Студій — Зенон Когут, Франк Син; Фонд Катедр Українознавства — Роман Процик; Гариманський Інститут Колумбійського Університету — Марк фон Гаген; Американська Асоціація Українців — Мирослава Знаєнко; Центр ім. Петра Яцика Альбертського

НТШ ОБ’ЄДНУЄ УКРАЇНІСТІВ США І КАНАДИ

Університету (Канада) — Сергій Плохий; Український Католицький Університет — о. Борис Гудзяк. А. Кіпа презентував також Український Вільний Університет, а Г. Грабович — Інститут “Критика”. НТШ презентували Лариса Онишкевич і Орест Попович.

Представники наукових установ інформували про діяльність своїх установ, відзначали успіхи й нерозв’язані проблеми. Науковці погодилися, що постала нагальна потреба впорядкувати й осучаснити українські бібліотеки та архіви включно з комп’ютеризацією пошукових довідників, каталогів тощо. Досвідом у цьому питанні може поділитися Канадський Інститут Українських Студій, який уже видає електронну Енциклопедію України.

Представники НТШ звітували про багаторічну працю комп’ютерних комісій із запровадження українізації програмного забезпечення для комп’ютерів в Україні, а саме Майкрософт і Лайнукс. Нау-

ковці визнали за потребу створити електронний каталог для всіх українських архівів Північної Америки, взяли під опіку цінні архівні та бібліотечні матеріали Українського Вільного Університету в Мюнхені у зв’язку з його складною фінансовою ситуацією і перевести їх на цифрову версію.

Українські науковці Північної Америки спонсують видання книг в Україні, фінансово допомагають різним науковим проектам і виданням.

Г. Грабович повідомив, що видавництво “Критика” розпочало свій найбільший проект — видання повного зібрання творів Пантелеймона Куліша, постійно видає нові наукові праці й твори сучасних авторів в Україні Канадський Інститут Українських Студій також фінансує різні наукові та видавничі проекти в Україні, серед них діяльність Східного Інституту Українознавства ім. Ковальських у Харкові та його філії в Запоріжжі. Разом з НТШ і Фондом Катедр Україно-

знавства надає гранти на археологічні розкопки в Батурині.

В Бюлетені повідомляється про вечір пам’яті видатного українського вченого-орієнталіста й історика, члена НАНУ й директора Інституту сходознавства, організатора української науки Омеляна Прицака (1919—2006). Подаються імена науковців, яких за останній час втратила наукова діаспора, а саме Р. Драгнєвського, В. Колодчина, Я. Ласовського, І. Самійленка, І. Соневицького.

Г. Побережний уже заголовком своєї статті (“Децентралізація як засіб від сепаратизму”) подає власне бачення українських проблем у реформуванні місцевого самоврядування. Політолог Р. Сербин у статті “Український голод 1932—1933 у світлі Конвенції ООН про геноцид” висвітлює страшні сторінки історії нашої нації, називає головних винуватців цієї трагедії. Д-р Роман Трач у психологічному дослідженні “Що значить бути самим собою?” після обґрунтування порушеної теми резюмує, що сьогодні потрібна реформа людини і не лише в Україні, бо тільки через зміну свідомості можна змінити суспільство.

Отож спілкування й координація діяльності наших науковців у діаспорі й в Україні тільки на користь науки й нашої молодій державі.

● Петро БЕЗПАЛЬКО, м. Київ